Ch

Havraník pařížský

13 2 ozd

Divadelní
Biblioteka.

Vydává
Jaroslav Pospíšil.

Svazek 13.

Obsahuje:

Hadrník Pařížský.
Liška nad lišku.

V Praze.
Tisk a náklad **Jarosl. Pospíšila.**
1866.

Hadrník Pařížský.

Drama v pěti jednáních, s předehrou:

Zločin na nábřeží.

Francouzsky od *Felixe Payata.*

Přeložil **J. Kaška.**

Liška nad lišku.

Veselohra v jednom jednání.

Z Kotzebue („Blind geladen")

přeložil **Václav Špinka.**

(Druhé vydání.)

V Praze.

Tisk a náklad Jarosl. Pospíšila.

1866.

Hadrník Pařížský.

D r a m a v p ě t i j e d n á n í ch

s předehrou:

Zločin na nábřeží.

O s o b y.

V předehře:

Jan, } hadrníci.
Garrousse, }
Jakub Didière, bankovní sluha.
Stráž.

V dramatu:

Clermont, bohatý peněžník.
Klára, jeho dcera.
Jindřich Berville, její ženich.
Hrabě **Frinlair.**
Loiseau, právník.
Lourdois, spisovatel.
Gripart, obchodnický dohazovač.
Starý **Jan,** hadrník.
Marie Didièrova.
Paní **Potardová,** porodní pomocnice.
Pan **Guder,** policejní komissař.
Griffon, policejní sluha.
Vavřinec, } sloužící Clermontovi.
Ludvík, }
Mazagran, }
Luisa, } grisetky.
Paulina, }
Tourlourette, }
Margot, služka paní Potardové,
Paní **Pelotová,** dohlížitelka ve vězení Svato-Lazarském.
Sklepník.
Policejní sluhové. Stráž. Hosté. Sloužící.

Děj v Paříži. — Předehra o dvacet let dříve.

P ř e d e h r a.

Jeviště představuje nábřeží se zábradlím; vlevo pilíř s lucernou a kamenná lavička, na pravo též taková. Noc. Chvílemi měsíc mračny prosvitne.

Výstup 1.

Garrousse. Potom *Jan*.

Gar. (sedí vlevo; na sobě má obnošený oděv, který vyzrazuje bývalou skvostnost; vedle něho stojí nová nůše a lucerna). **Dost toho trápení! — Proklata budiž ty hadrnická nůše, proklaté hadry a ta ostatní smeť! Tomu ať přivyká ten, kdo nebýval tak živ jako já! Lepší smrt nežli takové trápení!** (Odkopne nůši a kopáč odhodí.)

Jan (zpívá zdaleka).

Buď zdrávo víno!
Buď sláva blaho-nápoji,
jímž bolů zemských ukončíno,
v němž duch se sladce opojí —
buď zdrávo víno!

(Vyjde při zábradlí; místo nůše má starý pytel na rameně, na hlavě vojenskou čepici; je promoklý, špinavý a opilý.) **Je to přece jen bláznovství! — Říká se, že**

sklenice vína člověka sílí; já jich vypil víc než třicet, a sotva že na nohou stojím; dítě by mě mohlo porazit! — Já jsem si dal — to je věc jistá!

Gar. Nuže... měj se dobře, světe! (Chce přes zábradlí dolů skočit.)

Jan (ho zadrží). Aj, aj, příteli! co to znamená? kam pak chceš utíkat?

Gar. Do vody!

Jan. Ah, ty se chceš trochu navlažit? Což nevíš, že není člověk žádná kachna?

Gar. Pusť mě! Žil jsem již dosyta. Raději umru opravdu a najednou, než abych každý den napolo hlady umíral.

Jan. Hlady umírat? Hlady — pravíš? Člověk mře jenom žízní! Pojď, půjdeme pít!

Gar. (se mu vymkne). Pusť mě, já musím umřít! Život již déle nesnesu.

Jan (chopí ho a táhne ku předu). Tady stůj, tady! a povídej co tě trápí! Nouze, bída, není-li pravda? Nemáš-li nic jiného, tedy tě uzdravím; mám pro to výborný recept, ale není to žádná voda — naopak, ty budeš léčen vínem! Zmuž se, máš ještě naději — můžeš jen tekutost změnit, a když se tím neuzdravíš, pak umřem spolu.

Gar. (sedne vlevo). Musím ho nechat vymluvit.

Jan. Má-li člověk zármutek, tedy ho musí spláchnout, ale nápojem, rozumíš? v tom si můžeš vybrat. Vidíš, já byl také zrozen k tomu, abych padesát tisíc franků ročních příjmů utratil, pak si zoufal a o život se připravil... ha, ha! tu však jsem začal pít — a bylo vyhráno! Jak se napiju, je po bídě; tu jsem šťastnější, spokojenější a bohatší než ten nejzámožnější vinař. Já vidím všecko samé růže, moje hadry se mi zdají býti damaškem, po smetištích sebrané hnáty kostí slonovou, staré

železo pruty zlatými, můj zedraný pytel z brusu novou nůší. (Všimne si jeho nůše.) U čerta! ty máš nůši! ty vedeš takový luxus — a k tomu docela novou nůši — a ještě naříkáš? Tu se podívejme na toho darebu! má novou nůši a chce se zavraždit! — S dovolením, copak pánu ještě schází? Vosková svíčka v lucerně a stříbrný kopáč, aby jím své bankovky mohl shrabovat? Copak já mám říct s mým pytlem, a k tomu ještě starým, děravým pytlem? — Jdi, tys nevděčný k svému Stvořiteli. Povídám ti, dělej co já, vzívej Pána ve víně a nezoufej. Pí na dluh, plať máš-li čím, a takové myšlénky ti více nepřijdou. Mám-li za deset žoldů vína v žaludku a dýmku v ústech, pak se země sotva dotýkám, celé dláždění mi náleží — já se potloukám ode zdi ke zdi jako kometa, porážím fiakry a třískám do obelisků Luxorských, ničeho neznám, žádný kámen, žádný pilíř, žádný hlad a žádný zármutek, ale zpívám plným hrdlem:

Buď zdrávo víno!
Buď sláva blaho-nápoji,
jímž bolů zemských ukončíno,
v němž duch se sladce opojí —
buď zdrávo víno!

Gar. To je tvůj způsob samovraždy; já si chválím svůj — každý má své gusto. Já se raději utopím než opiju. Nech mě umřít. (Chce na zábradlí.)

Jan (ho zachytí). Tvrdošijný blázne! Umřít! Což nemáš žádného citu pro čest, což nejsi křesťanem?

Gar. (mocně ho odstrčí). Táhni, ty mi děláš dlouhou chvíli.

Jan (hledá v pytli). Ah, pán se raději utopí než opije? Jak se pánovi líbí — já už ho nebudu zdržovat. Jak zaslouží, tak mu bude posloužíno!

Nejprv tělo vaše vystaví, až někdo přijde — bezpochyby že nikdo nepřijde, by je nazpět požádal — pak se bude vaše výborné jmeno s všelikými roztomilými přívěsky v novinách skvít. Mám tu právě dnes takový článek proti samovraždě v pytli. (Stále hledá.)

Gar. (pro sebe). Trpělivosti, neopouštěj mě.

Jan (najde v pytli pošpiněný list novin). Vezmi (dá Garrousse'ovi lucernu do ruky) a sviť, abych viděl, a slyš, bude-li se ti takový hrobní nápis líbit. (Čte:) „Opět samovražda!“ Utři, já nic nevidím! (Utře sám prstama svíčku v lucerně.) „Mladý muž byl z řeky Sekvány mrtvý vytažen. Psaní, které u něho nalezeno bylo, dokazuje, že byl také z těch bláznů, kteří svůj nízký stav a denní nouzi snášeti neumějí. Není většího zločinu proti náboženství a lidské společnosti nad samovraždu, toto dítko lenosti a nádhery. Samovražda je horší než vražda jiného! Člověk, jenž se jí dopustí, je zločinec, jemuž nad to ještě zmužilost schází; on se podobá vojáku, který své stanoviště opustí, kupci který bankrot udělá — on je zbabělý hanebník“ . . . a tak to jde ještě trochu dál. Nu, co říkáš tomu vyznamenání? co můžeš na to odpovědít? (Dá mu list.) A nyní skoč do vody, máš-li chuť! — Mne však to čtení unavilo, půjdu se pitím posilnit! Adieu! (Jde a nabodne kus hadru, jenž na ulici leží, na svůj kopáč.)

Gar. Takovým spůsobem tedy nakládá svět s člověkem, kterýž, aby své bídě ušel, aby jej břemena svého živobytí zbavil, raději sám sebe zničí, než aby v nepravostech a zločinství spásu hledal.

Jan (se vrátí). Poslouchej, příteli! kdyby ti přece napadlo se utopit, tedy bych rád tvou nůši dědil — pak se mi Kresus nevyrovná. (Odejde předešlou píseň zpívaje.)

Gar. (sám, je pohnut, drží noviny a čte poslední slova). **„On je zbabělý hanebník“ . . . Nuže, tedy se nezavraždím, pití se však také neoddám! Mám-li být veřejně jmenován, budiž to v hrůze, ne však v hanbě a útrpnosti. Dobře tedy, odřeknu se vraždy sám na sobě, ať ji kat na mně vykoná. Nuže, přijdiž neštěstí — ne však na mne samého, nýbrž také na jiné!** (Hledí na levo.) **Někdo přichází!**

Výstup 2.

Didière. Garrousse. Potom *Jan.*

Did. (v šedivém fraku s bílými knoflíky, na hlavě má dvourohý klobouk, na zádech nese dlouhý úzký pytlík s penězi; z náprsní kapsy mu vykukuje veliká tobolka, kterou má upevněnou na řetízku, zapnutém v kabátní dirce). **Já se opozdil, musím si pospíšit.**

Gar. (blíží se k němu). **Nuže, staň se! — Peníze! peníze!** (Udeří ho svým kopáčem.)

Did. (padne). **Pomoc! ó Bože!**

Gar. (ho chce obrati, on se poslední silou brání).

Jan (přikvapí). **Co se tu děje?** (Spatří zápas, odhodí pytel a spěchá ku pomoci.)

Gar. (popadne ho za límec). **Budeš-li pak mlčet, bídníku!** (Praští jím vedle Didiéra na zem.)

Jan. **Ha! jaká to rána! jaká pěsť!**

Gar. (vezme pytlík s penězi a vybere bankovky z tobolky, která na řetízku viseti zůstane). **Tak! teď budu žít, neboť mám co k živobytí potřebí!** (Prchne.)

Jan (povstává). **Dobrotivý Bože! jaká to rána! jaká pěst! moje opilost se vykouřila.**

Did. (umírajícím hlasem). **Moje žena! — mé dítě!**

Jan (jde k němu). **Můj Bože! ten ubohý muž — jeho žena, jeho dítě! Srdce mi puká! — Upokoj se!**

však ona se jich některá dobrá duše ujme; já aspoň učiním co bude možného. Jak se jmenuješ?

Did. (dá mu tobolku). Tu, vezmi. (Umře.)

Jan (vezme tobolku a čte). Jakub Didière! A ten hanebník ho zavraždil, chudáka, jakým on sám byl. Kdybych byl jenom nechal toho zbojníka se utopit, tam dole byl by dobře schován — nebo kdybych aspoň druhého byl zachránil. — Ano, já jsem také vinen, proč jsem byl opilý; střízlivý byl bych silnější. To je má vina — ano, má vina! — Proklaté víno! nikdy mi už na jazyk nepřijde — nad mrtvolou toho nešťastníka to přísahám. — Ale pryč odtud! u mrtvého člověka ničeho nezískám! — Můj pytel. (Hledá a vrazí do nůše.) Jeho nůše! z brusu novou nůši, a přece krást! — to je ohavný padouch! (Vezme nůši na záda.) Nezaslouží ani můj starý pytel, leda aby se v něm udusil. (Hodí pytel přes rameno do nůše.) Pryč odtud, někdo přichází. (Shasí svíci ve své lucerně a odkvapí vlevo.)

(V tom okamžení vyjde s pravé strany večerní stráž, zhlídne mrtvolu a spěchá k ní.)

(Opona spadne.)

Jednání první.

Rozdvojené jeviště. Divadlo představuje podstřešní světničku a prkenou komůrku, které malé příschodí od sebe dělí. Komůrka je asi o šest střevíců výš nežli světnička, a zrovna pod ní je příschodí, na kterém velké schody se zábradlím končí; z příschodí vedou malé schůdky do komory a dvéře do světničky Mariiny *), která je velmi čistá a úpravná. Uprostřed pozadí je okno se záclonami, v pravém koutě dvírka do komnaty, vedle nich skříně, na ní umývadlo, zrcadlo a květiny. Uprostřed světničky malý stolek, na něm hořící lampa se stínidlem, nástroje k šití, kousky látek a černé krajky; při stolku stolice. Vpravo od okna kamna, vlevo šrák, na němž visí šatstvo. Sem tam modní obrazy. Na zemi blíže komnaty dřevěné a kamené uhlí.

V komoře na levo v předu malý stůl, na něm lucerna, plechový svícen, láhvička od léku a potlučený žbán; u stolu stará slaměná sesle, nad ním na zdi kus zrcadla. Vpravo u zdi stojí nůše z předehry, špinavá již a otlučená, v ní kopáč. Vzadu vpravo visí od stropu stará záclona, jenž postel ukrývá. Nahoře na střeše okénko, kterým velmi nuzně světlo do komory padá.

Masopustní noc.

Výstup 1.

Marie v jednoduchém oděvu sedí u stolku a dodělává růžové hedbávné šaty s černými krajky. *Jan* leží za záclonou oblečen na posteli.

(Při vytažení opony je slyšet bít dvě čtvrtě.)

Marie. **Půl jedenácté! Oči i ruce již umdlívají, a zítra časně ráno musí ty šaty být hotové.**

*) Na malých divadlech může se příschodí vynechat a jeviště pouze jedinou stěnou uprostřed rozdělit, na jedné straně pro světničku Mariinu a na druhé pro komoru Janovu. Stran přicházení musí se však při tom vyhovět. Pozn. překl.

Oheň mi dochází, lampa dohořívá. Ach, jaká to nepříjemná zima, jak musejí teprva mrtví v hrobě mrznout! — Ach, jak hloupě mluvím! Těm je líp než nám .... Ó, kdybych byla mrtvou, tak jako moji dobří rodiče! — Ale což nejsem již tak jako pohřbena? (Navlíkne si jehlu.) Bože, jaký to život! Nesnesitelná práce když dělám, hlad a bída když práci nemám — to je můj osud! věčná změna mezi soužením prací a nouzí o práci. — Ó kýž jsem mrtvou! (Mezi tím došila šaty.) Ach, konečně jsou hotové! — Tomu jsem ráda; musím zkusit, zdali dobře padnou! (Zapíchne jehlu do polštáře, postaví lampu na skříni a svlékne svrchní šat.) Šťastná žena, která je bude nosit; já mám práci, ona radost; v těchto šatech se jí budou obdivovat! — Také mně dobře sluší! (Vzdychne.) Ale nač to? Ach, proč jsem mladá a hezká? Abych v temnotě a zapomenutí žila? Zůstanu věčně tak chudou? nebudu mít nikdy tak krásné šaty, jako ty jsou? — Tak vystrojená měla bych také pěkný vůz, jela bych večer do společnosti, do divadla a do bálu — (skáče radostí) tam bych našla kořitele, kteří by se mně obdivovali, kteří by si šeptali: ‚Ach, to je krásná dívka!‘ — a já bych šla okolo, jako bych to neslyšela, ale zatím by mi nic neušlo. Pak by mě nějaký mladý hezký pán k tanci požádal — zamiloval by se do mne, vzal by si mne, a pak bychom žili dlouho, dlouho v šťastném manželství! — Ó já bláhová! A přece je dosti dívek, kterým se tak dělo — takové štěstí však není pro mne. (Slyšeti venku křik a jásání.) Ach! dnes je velký maškarní bál v operním divadle — tam jsem nikdy nebyla — hudba, tanec a ostatní vyražení pro jiné — mně zbyde, jen práce, trápení a — smrt! (Pohlédne ještě do zrcadla a vzdychá.)

Výstup 2.

Mazagran Tourlourette. Paulina. Luisa. Marie.

(Grisetky, přestrojeny za husary, lodníky a t. d., překvapí Marii před zrcadlem.)

Maz. V tu dobu ještě oblečena a v největším lesku?

Tour. Aha! překvapily jsme šelmu!

Paul. } Tedy půjdeš s námi!
Luisa. }

Marie (zahanbena). Zkouším šaty, které jsem právě dodělala.

Maz. Když je máš na sobě, tedy si je podrž.

Paul. Aspoň dnes!

Luisa. Tak hezky ti sluší.

Tour. Ach krásně!

Marie. Ale vždyť vám povídám, že mi nepatří.

Maz. Dost dlouho šila jsi šaty pro jiné — můžeš je také jedenkráte nosit.

Všecky. Ovšem, ovšem!

Maz. Vždyť je to k prospěchu toho, jemuž náležejí; při zkoušce lépe chyby nalezneš, a budeš vědět jsou-li dobře ušity.

Paul. } Jistě!
Luisa. } Ona má pravdu!
Tour. } Žádná pochybnost!

Maz. A vůbec přemýšlení daleko nevede. O masopustě je všechno dovoleno; půst trvá beztoho dost dlouho. Pojď s námi do bálu!

Marie. Do bálu?

Maz. Ovšem! — Po bále půjdem na večeři do Zlatého domu. To je zvláštní tón — tam budeme jíst raky . . .

Luisa. A mražené!

Paul. Telecí hlavičku!

Tour. A jehněčí pečeni!

Všecky (se na Marii hrnou). Pojď, pojď! ty musíš s námi do bálu!

Marie. Ach, tam musí být krásně — ale já si netroufám!

Maz. Kdo pak ti brání? Ty umíráš dlouhou chvílí, my tě trochu rozveselíme! Vždyť nemůžeš pořád pracovat, musíš být také jednou veselá. Uvidíš, jak se budeme vyrážet; sto hudebníků, tisíc tanečníků, hřmot, hemžení, ten ukrutánský svícen, pochoutky . . . Allons, dnes musíš s námi, tu nespomůže výmluva — tebe i šaty v pořádku nazpátek přivedem.

Marie (odhodlaně). Nuže, já jsem při tom! Ale co vezmu na hlavu?

Maz. Ženská bez okrasy na hlavě je jako voják beze zbraně. Ale ukaž, z kousku těchto krajek ti něco zřídíme. Honem, holky! mějte se k tomu!

Všecky. Honem, honem!

Maz. Budeš vidět, za dvě minuty to spíchneme.

Marie. Jaká to dychtivost! Ale pro vyražení se rádo pracuje.

Maz. (dá Marii hotovou okrasu na hlavu). Nu, co myslíte, jak jí to sluší?

Všecky. Krásně! výborně!

Maz. Ty budeš nejhezčí na bále — ta nás všecky zastíní, nikdo si nás ani nevšimne!

Marie (pomatená). Bože! co činím! — jsem celá zblázněná!

Maz. (otevře dvéře, po vojensku). Pozor! Vpravo toč! Pochod! (Vesele a se zpěvem odejdou.)

Výstup 3.

Jan, trochu ošedivělý, čistěji však než v předehře oblečen, tím zpěvem probuzen vstane a rozsvítí svíčku v lucerně.

Jan. **Dnes je veselo v předměstí. Pro zamilované a hadrníky je noc pravý den. Prvním přináší radost, druhým práci. — Tedy do díla!** (Vezme nůši.) **Ďáble! ta nůše dochází! — abych ji dal brzo obrátit. Mám ji také skoro již dvacet let — zrovna od toho dne, kdy jsem ubohému Didièrovi slíbil, že se jeho dcery ujmu. — Půjdem do práce!** (Zpěv na ulici se opět ozve, on vezme nůši a jde po schůdkách dolů.) **Dnes je masopustní úterek** — (ukáže na nůši) **to je můj domino.** (Poslouchá u Mariiných dveří*].) **To dobré dítě! — bezpochyby že spí, neboť její práce končí, když moje nastává.** (Jako by s ní mluvil.) **Dobrou noc! dobrou noc!** (Odejde po velkých schodech.)

Proměna**).

Krátký pokoj v hostinci Zlatého domu. Vzadu dvě okna, mezi nimi krb, na něm velké zrcadlo, hodiny, v komíně oheň, před ním dvě stolice, vpravo pohovka a dále ku předu dvéře, vlevo k jídlu pokrytý stůl, na něm hořící svíce.

Výstup 4.

Loiseau**, **Lourdois**, **Gripart v maškarách. ***Jindřich Berville*** vkusně oděn. Hrabě ***Frinlair*** velmi elegantně. ***Sklepník.***

Lois. Sklepníku! jídelní lístek! (Sedne ke stolu.)

Lour. Sklepníku! arch papíru! (Sedne na druhou stranu.)

*) Na malém divadle u stěny při Mariině straně, a ze své komory neodejde dříve, až domluví.

**) Na kterém divadle není proměna z rozdvojeného jeviště aneb do něho možná, spustí se opona.

Grip. Sklepníku! karty!. (Sedne na pohovku.)
Frin. Sklepníku! cigary! (Sedne ke stolu.)
Jind. (přijda vezme noviny, sedne si ke krbu a čte).
Sklep. Zde, pánové! (Dá žádané věci.)
Lois. Především ustřice. (Píše, jak v Paříži spůsob, jídla a nápoje, které míti chce, po pořádku na papír.)

Lour. (k němu). Dobře! napiš jídla a zbytek papíru mi dej, abych naň svůj článek napsal.

Lois. Který ze svých žurnálů teď právě rediguješ?

Lour. Noviny pro dámy. Mám napsati dva články, jeden o skromnosti, druhý o zadělávaném ovoci. Kdyby tu jenom dámy byly, mohly by mi nějakou dobrou myšlénkou pomoci.

Grip. (s kartami v ruce). Co on bude články psát, zahrajem si v karty.

Frin. (připravuje si šumivku). Raději se projedu na koni; je čírá tma a venku náledí. Jindřichu, vsaďme se o padesát luisdorů, že jsem za půldruhé hodiny odtud v St. Cloudu, a budu neustále traversovat!

Jind. Nevsadím.
Grip. (jde k němu). Budete hrát, Jindřichu?
Jind. Nebudu.
Lois. (k Jindřichovi). Jaké chceš víno?
Jind. Nemám žádnou žízeň!
Lois. (píše). Jíš rád hovězí pečeni?
Jind. Nemám žádný hlad!
Lour. Milý příteli, copak ti schází?
Jind. Mám dlouhou chvíli.
Lour. Piš články do novin, to je homeopatický lík, ten tě uzdraví. Jsem právě u skromnosti merunek a u zadělávané *Ninon de Lenclos*. (Ostatní se smějou.) Chtěl jsem říci: u zadělávaných merunek. Já míchám všecko dohromady.

Lois. Pěkná omáčka! (Píše.) Já neznám člověka, který smutné vyražení miluje tak jako Jindřich.

Frin. (se zvláštním přízvukem). Na večer před svou svatbou — to může být člověk ovšem smutný. Myslím, že můžete vy manželové o tom povídat.

Jind. Mohu já za to? Vaše bály mi činí dlouhou chvíli; vás vyráží to co mě kormoutí. Vaše bály nejsou nic jiného, než velké veřejné trhy prodejných žen a mužů, na něž pořádné dívky jdou, aby si koupily muže, které si vezmou, a ty ostatní, aby je opět milovníci koupili; je to opravdu velmi veselý obchod.

Lois. Tedy si aspoň sedni ke stolu a při dobré večeři polkni svůj zármutek.

Jind. Mně se vše protiví, i tvoje vtipy. (Odhodí cigaro.) Štěstí že se ožením — to je tak jakási samovražda. (Sedne ke stolu.)

Grip. Kdy pak asi přijdou naše dámy? — Sklepníku! polívku!

Lour. U čerta! jak můžeš býti nespokojeným? Jsi mladý, bohatý — pravý klíč ke všem srdcím.

Jind. Já mám všechno, a nemám ničeho! Díky mému poručníkovi, který mě nechal dělat co jsem chtěl. Já žil skvěle a nádherně, jako blázen jsem se honil po lásce a po štěstí — a jak jsem byl zklamán! — Číši života jsem vypil až na dno, a tam jsem nalezl hořkost, ošklivost, dlouhou chvíli a — vy se můžete smát — ano i hlodání svědomí, a jakkoli mám cit otupělý a srdce vysílené, pozoruju vždycky nějakou prázdnotu — ano, já žízním stále ještě po této lásce, po tomto štěstí, jehož se nemohu nasytit.

Lois. Sklepníku! dvakrát beefsteak pro jednoho!

Ostatní (se smějou).

*

Lour. Jak draho budu muset tu tiradu pro své noviny zaplatit? Milý příteli, takové věci se na nejvýš píšou — ale vyslovit je — a k tomu ještě zde! Ty cítíš prázdnotu v srdci? — v žaludku, to ti ještě odpustím! Kdo pak má vůbec srdce? — Žízeň po lásce? hlad na štěstí? Upokoj se, příteli, po polívce hlad i žízeň se upokojí.

Sklep. (obsluhuje).

Jind. Já jsem mrtvý člověk; já mohu jíst a pít jako vy, ale s vámi tu sedí mrtvý trup. V mém srdci je smrt; ten pravý, jediný život je láska — a pro nás již není žádné lásky; tak trestá a mstí se láska. My nenajdem ženu, která by nás milovala bez zisku. Na tomto bále pravé ženy nenajdu, a proto je tento bál pro mne bálem velmi smutným.

Lour. Proto dělej to tak jako já. Když jdu do bálu, odevzdám u vchodu s kabátem i své srdce, a vezmu si opět oboje, když se domů vracím.

Lois. A já vsypu srdce své do sklenice: miluju staré víno víc než mladé děvče. — Sklepníku! láhev Bordeauxského!

Frin. Obojí se vedle sebe srovná — ale proti koni je všecko jen hračka! — Apropos! pane Berville! (Zvláštním přízvukem.) Vy aspoň svou bohatou nevěstu, slečnu Clermontovou, milujete?

Sklep. (přináší víno).

Jind. Já si ji vezmu; ona je na každý pád krásná, milování hodná žena všem takovým, kteří tak jako vy, pane hrabě, hrdé a vysokomyslné spůsoby milují. Já také pochopuju, ačkoli ji necítím, tu platonickou lásku, jakou, jak se praví, do vás vdechuje. Ó, na mne nebuďte žárlivým; pro mne je pouze, jak se náš přítel Gripart vyjádřil, kapitálem; ta svatba je obchodní záležitost, anebo chcete-li, mé skončení — ano, proto se žením, abych

skonal. Nyní budu Clermont et Compagnie. Já budu ta compagnie s velkým břichem; neboť při takovém živobytí člověk ztloustne, stane se voličem, poslancem, dostane řády, je ověšen dekoracemi a balsamován. Spusťte pohřební zpěv nade mnou, pokropte mě vínem a pochovejte mě, neboť mě oženíte. Píme, až nebudeme moci ani blebtnout; to je má popravní večeře — zítra skonám.

Všickni (přiťuknou). Na jeho pohřeb!

Výstup 5.

Mazagran. Marie s larvou na tváři. *Paulina. Luisa. Tourlourette. Předešlí.*

Mužští. Ah! tu jsou konečně dámy!

Maz. Již u stolu, a na nás nečekáte? — to je něco pěkného! — Pojďte dál! (Marie a ostatní vejdou a posadí se ke stolu, Mazagran přehlíží stůl.) Ach, ti ukrutníci! polívku již mají v sobě — to je hanebné! Dítky, teď musíme nahradit, co jsme promeškaly, abychom je před šampaňským ještě dohonily!

(Marie je tváří obrácena k obecenstvu, Jindřich čte opět v novinách.)

Luisa. Ale já mám žízeň!

Tour. A já hlad!

Paul. A já žízeň i hlad!

Maz. A což já? můj žaludek má souchotiny!

Lourd. (k Mazagraně). Jez a pí, má drahá, a nech si chutnat; ty se musíš něčím vyrážet. Pohleď na Jindřicha, na toho Don Juana — on tě chce opustit, oklamat.

Maz. Ó, ještě více by mne klamal, kdyby mě neopustil. On odchází, on se odebírá do říše manželů — já jsem vdovou a na svobodě. Po ukon-

čeném smutku, asi tak za měsíc, spojím se opět, ale vymíním si čtvrt- nebo půlletní výpověď. — Dejte mi salát! Ah, tu je Jindřich! Pojďte blíž a nalijte mi vína. Jste-li vy nebožtíkem, nesmíte proto nechat jiné žízní pojít. (Když jí neodpovídá, přistoupí k němu.) Na mou pravdu, on je nebožtíkem! (K Marii.) Nu, jak ti chutná? jak se ti tu líbí?

Marie. Ó, mlč a neptej se mne! Já jsem tak pitomá — ten bál, ta světla . . .

Luisa. Ona nic nejí.

Lourd. Nic nepije.

Frin. Ani nemluví — jako socha! Poslyšte, moje spanilá, proč pak jste tak zaražená?

Všickni (mimo Jindřicha). Ano, proč?

Frin. Jste z mramoru? anebo nás chcete později příjemně překvapit?

Jind. To děvče je bezpochyby smutné proto, že při vašich pošetilostech člověk veselým být nemůže.

Frin. Ó, však my ji zkrotíme! (Strhne jí larvu s tváře.)

Marie (leknutím ztrne). Můj Bože! kde jsem? (Zakryje si rukama tvář.)

Jind. (stranou). Ubohá dívka!

Frin. Na mou čest, to je čistá krev! to je mladé, bujné, pěknozubé zvíře — zrovna jako Suava, spravedlivého arabského kmene.

Jind. (překvapen krásou Mariinou). Dost toho, pane hrabě; vy se chováte opravdu jako koníř.

Frin. (přejde na druhou stranu, úštěpačně). A vy bezpochyby jako kavalír. Dovol pak přece — (Jde k Marii a chce ji políbit; ona ustoupí.)

Jind. Ha, půlkoni jakýs, ženskou trýznit?! Nebyla vaše matka také ženou? Nechte tu dívku — já vám to poroučím! (Chtěje Marii zastoupit, utrhne jí krajky na šatech od pasu až dolů.)

Marie. Ó Bože, co jsem to učinila? (Ubíhá do kouta.) Proč jsem sem šla?

Maz. (ji pevně drží). Marie! Marie!

Marie. Nech mě, tys mě učinila nešťastnou! (Odejde.)

Maz. Nešťastnou, proto že jsou jenom šaty roztrženy — ha ha ha! (Smích.)

Jind. (k hraběti). Teď jste spokojen a pyšným na to, že jste ženskou odehnal; v tom záleží celá vaše zmužilost?

Frin. (pro sebe). Konečně přišel den pomsty. (Nahlas.) Doufám, že svou urážku odvoláte.

Jind. Co zahodím, to více nezvedám.

Frin. Víte, k čemu vás tato slova zavazují?

Jind. Ke všemu, co budete chtít.

Frin. Tedy budete zítra připraven?

Jind. Líbí-li se vám —

Lois. Oni se budou bít pro grisetku.

Maz. Ta má štěstí, při prvním vystoupení! Teď ale k jídlu! pro jejich souboj nepřestanem.

Lois. Přestat? co vám napadá; nyní půjdem do Café de Paris a tam bude šampaňské bouchat až do bílého rána.

Všickni (hřmotně). Ať žije masopust! sláva masopustu! (Se hřmotem odejdou.)

Proměna.

Jako z počátku jednání.

Výstup 6.

Potardová. Potom *Marie.*

Pot. (stojí na příschodí, klepá na dvéře Mariiny světničky, vejde tam s přikrytým košem a opatrně se ohlíží). Žádný! Tím líp, tak aspoň všecko podržím.

(Praští na kapsu, hledá v ní a s hrůzou pozoruje, že něco ztratila.) Můj Bože! já jsem to ztratila, všecko ztratila — jaké neštěstí! — To není možná, budu ještě hledat. (Jde ještě jednou do komnaty a vrátí se na nejvýš ustrašena.) Tu nic, tam nic! Honem, budu hledat cestou, kudy jsem přišla; balíček mi bezpochyby na ulici vypadl, a přece jsem jej nedávno ještě měla. Honem — (vyjde na příschodí) někdo přichází. (Skryje se za malé schůdky, a když Marie do světničky vejde, spěchá po schodech pryč.)

Marie (bez sebe, prostovlasá, s potrhanými šaty, skoro v zoufalství). Jaká to noc! jaký sen a jaké procitnutí! Kam mě zavedl ten proklatý šat? Jak tu škodu nahradím? (Svleče šaty a obleče své.) Vše co mám na to nestačí — a jaká hanba! Já se skoro krádeže dopustila — přijdu snad do vězení. Nikdy, nikdy — raději umru! A nač také býti na živu?. Nyní znám život — nahlédla jsem až do nejhlubší propasti. Ó, tyto radosti jsou zločin, tato políbení hlodání svědomí, tyto pochoutky počátek nevýslovného trápení! Buď Bohu chvála, já ušla té hanbě! — A kdybych přece jedenkráte klesla? Nestál vedle toho, jenž mě pohanil, šlechetný, výborný muž? Ó Bože! dej bych zvítězila! — tam zneuctění, zde bída! — co mi ještě zbývá? Smrt, a já aspoň počestně umru a budu hodna tam nahoře své matce ukázati prsten, jejžto mi rukou umírající na prst navlékla! — Nuže, půjdu k ní nahoru! Dříve však ještě slovo mému starému sousedu. (Sedne a píše.) S Bohem, otče Jene! Opouštím jarmo bídy a nouze; nechci je s jarmem hanby proměnit. Žádám vás, byste všecku mou majetnost prodal, strženými penězi roztrhané šaty zaplatil a mě vedle mé matky pochovati dal. Marie Didierova. — Nuže! (Jde s psaním do Janovy komory.)

Výstup 7.

Jindřich. Marie. Potom *Jan.*

Jind. (vejde mezitím do Mariiny světničky, po všem se ohlíží a spatří roztržené šaty). Tento šat — zde je to! Ona musí být doma; následoval jsem ji v patách jako stín. (Sedne si.) Podivno, tak rozčilen jsem nebyl nikdy — a přece toho není souboj příčinou, těch jsem již měl tucet. Láska to také není — já nevěřím už v lásku. Láska na maškarním bále? Ideal u Musarda? Hloupé myšlénky — v pekle není andělů. Nikoli, to není možná; ona se podobá ostatním, nebude lepší než ony. Přišel jsem jedině proto, abych učiněnou škodu zase napravil.

Marie (položila zatím v komoře psaní do stolu, vrátí se a praví s podivením). Tu je někdo?

Jind. (v rozpacích). Já jsem to, mademoiselle. Viděl jsem vás tak omámenou, tak zkormoucenou odcházet, že jsem se nemohl zdržet, bych vás nenásledoval. Přijměte, prosím, moji omluvu a dovolte, abych vám učiněnou škodu nahradil.

Jan (vejde mezitím na přischodí s plnou nůší, postaví lucernu na stupeň malých schůdků a schová za ně kytku; pak jde do své komory).

Marie. Děkuji vám, pane, vy mi nejste nic dlužen; ale žádám vás, byste mě opustil.

Jind. (položí naplněný váček na stůl). Vy to žádáte, mademoiselle, a já jdu.

Marie. Pane, vy jste zapomněl — (Dá mu váček.)

Jind. (překvapen na ni hledí, a je vidět, že velmi těžce odchází; pro sebe). Teď je mi úzko před soubojem. Dobře, zůstanu-li na živu, pak ji opět spatřím. (Odejde.)

Marie (zamyká dvéře). A nyní se dám do své truchlivé práce. (Mezi řečí starého Jana připravuje se k samovraždě. Složí nejprv potrhané šaty, napíše cedulíčku a připevní ji na ně špendlíkem; potom zastrčí dvéře závorkou, ucpá kliční díru ubrouskem, na práh položí sukni, aby nikudy vzduch neucházel, položí uhlí z košíku na pánev, zapálí je a dívá se chvíli na oheň; pak poklekne a modlí se.)

Jan (sundá nůši, vysype ji, postaví vedle hadrů lucernu a rozsvítí svíčku na stole). Tu leží obsah mých pokladů! Musím si na ty hadry udělat inventář! — Zdali pak jsem chytil něco dobrého; leželo-li pak něco pořádného mezi Pařížským blátem? Paříž vypadá v mé nůši proklatě bídácky, a přece v ní mám celé to veliké město! Konečně se všecko sejde v mé nůši, list papíru a list z růže. (Rozkopává hadry.) Láska, sláva, všecko znamení moci a bohatství — do nůše! do nůše! — ze všeho je konečně hadr, onuce, smeť a špína. (Posadí se k hromadě, vezme z ní papír a čte.) „Společnost k vybírání zlatých dolů v Kalifornii a k vystavění tam železné dráhy. Společní kapitál dvě stě milionů franků. Peněžník Clermont“ — hadr. (Vezme návěštní ceduli.) „Policejní nařízení. Hadrníkům se zapovídá, přilepená návěští trhati.“ Jaká to ironie! (Čte malý lístek.) „Milence mé duše! jmění a krev, všecko za tebe dám!“ a tak dále — do nůše s tím! (Hodí to tam.) Ó vy útlé ženštiny! z vašich zamilovaných psaníček udělá se zase něžný papír na zamilovaná psaníčka — krásné šaty pro vás; pak to přijde opět do mé nůše, až to snad někdy zem ztráví! — Kdo mi poví, co tu ze starého Jana zůstane? Nic než kosti, jako je tato. (Vezme kost.) Jak je okousána a ohryzena! Nejprv z ní jedl pán, pak se do ní pustil sloužící, potom pes, naposled přijdu já — pak již ale není po mase

ani památky! Jdi, starý, jdi a jez kousek suchého chleba. (Vyndá jej z kapsy.) Kus chleba k jídlu, noviny ke čtení, zrovna jako v nejprvnějším hostinci. Co chceš mít víc? Přešťastný hadrníku, ty nacházíš výživu na smetišti a vzdělání v blátě. (Jde ke stolu, položí chléb, vytáhne noviny, naleje si vody, pije a čte.) „Páni předplatitelé, jejichžto předplacení došlo, se žádají“ ... Tak počínají všecky žurnály; mne se to však netýká, já dostávám své noviny darmo. Jakou pak asi dnes zpívají? (Čte potichu a usne.)

Marie (počne se modlit nahlas, uhelný dým na ni počíná účinkovat). Drahá matko, přijmi mě do svého náručí — ó můj dobrý otče! pohlédni na mne přívětivě — a ty spravedlivý Bože, odpusť mi! (Najednou se obrátí ke dveřím ložnice.) Co je to? co to slyším křičet? (Vyskočí, jde do ložnice a vrátí se s malým děckem.) Dítě! dítě! — ubohé dítě zde u mne? Ono je živo — můj Bože! kdo tak svým dítětem pohodil? Ono stydne, to ubohé! (Vine jej k srdci a zahřívá.) Nebesa, ono sténá! — ten uhelný dým! — Vzduch! vzduch! (Vyrazí tabuli okna a uhasí oheň.) Co jsem to chtěla učinit? — tím bych je byla usmrtila. (Účinkem nenadálého vnuknutí.) Já neměla síly žít *sama pro sebe*, nyní budu žít pro to nemluvně. Otec a matka i Bůh v nebi mě vyslyšel, on zmařil můj zločin, obdařil mne bohatě a k životu upoutal! Bože, přijmi mé díky! s radostí přijímám tvůj dar. A ty, ubohé dítě, dáš mi k životu novou sílu a čerstvou odvahu. Pro tebe chci žít a dělat, a kdybych měla pod břemenem práce klesnouti; a když tak umru, aspoň mně moji samovraždu odpustíš. (Sedne k práci a položí dítě vedle sebe.)

Jan (se najednou probudí). Ty proklaté noviny vždy tak na mne účinkují; ale ten potištěný papír nebudu proklínat, to je největší díl mých příjmů.

Ať žije svoboda tisku! (Hodí list do nůše.) Teď jsem se svou hromadou u konce! Co — co je to? Přechází mě zrak? (Jde blíže k světlu.) *Banque de France*! tisíc franků.“ (Počítá.) Jeden, dva, tři — ach ty dobrotivý Bože! deset bankovek! deset tisíc franků! Ubohý člověk, který je ztratil! Nu, kdo deset tisíc franků najednou ztratit může . . . Jsou-li pak dobré? zdá se, aspoň jsou dosti špinavé a zedrané! Dostane-li nálezce dobrou odměnu, tedy si koupím novou nůši! Zatím je zavru, až je někdo nazpět požádá — kdyby mi je ale někdo vzal, než je budu moct vlastníkovi odevzdat? Ďáble, není to zdravé, když má člověk takové zboží v domě; já dostávám strachem již zimnici. Nebylo by to nic nového, vždyť jsem to před dvaceti lety na Slavkovském nábřeží sám viděl. Položím je do truhlíku — anebo je složím pod peřinu — pak bych ale nemohl usnout. (Vytáhne truhlík u stolu a vyndá z něho tobolku.) Tu zůstaňte, v tobolce ubohého Didièra, ona je na cos takového zvyklá; kdo ví, zdali v ní už nebyly — kdož to může vědět! (Chce tobolku položit do stolu a spatří Mariino psaní.) Co je to zas? (Čte.) Nebesa! Marie! šílené děvče! — Nikoli, Marie! ty neumřeš! tvá matka nechce bys umřela! — Počkej, počkej, teď jsme bohati! (Vezme psaní i bankovky a jde ven.)

Marie. Někdo přichází — kdyby mi je chtěli opět vzít. (Přitiskne dítě k srdci.)

Jan (vyrazí dvéře, v jedné ruce psaní, v druhé bankovky, a spatří Marii s dítětem). Dítě? — ona?! To v mé nůši ještě scházelo! teď je dovršena! (Klesne na stolici.)

(Opona spadne.)

Jednání druhé.

Společenský pokoj u Clermonta; vzadu dvéře, na každé straně stůl a sedadla. Na pravém stole inkoust, péra a zvonek, na levém malá skřínka. Vlevo dvéře, dále vzadu tajné dvéře, vpravo okno. Celý nábytek skvostný.

Výstup 1.

Clermont. Klára. Rosina. Sloužící. Později *Marie.*

Cler. (sedí u stolu, drže svazek papírů v ruce). Musím konečně účty svého poručnictví uzavřit.

Klára (bledá, bere peníze ze skříně). Tohle duchovnímu, ať je mezi chudé svého okrsku rozdělí; toto řiditeli dětských škol, a toto psaní správci ženského vězení. (Rosina a sluha odejdou.) Ó kdybych mohla vše co mám rozdati.

Cler. Dcero, tys představenou dětské opatrovny, patronkou mnoha dobročinných ústavů — to je všecko dobře — ale ty musíš býti také paní Bervillovou.

Klára (smutně). Ano! (Vzdychne.)

Cler. Tento poslední titul je mi tím nejhlavnějším, jenom ten ti může ostatní újistit. Svatba je ustanovena, uveřejněna, a přece se protahuje — počínám o Jindřichovi pochybovati.

Klára (radostně). Jak?

Cler. Od jeho posledního souboje (Klára si zakryje oči) zjinačil se mi docela: žádné prostopáš-

nosti, žádné bály, žádné vyražení — on žije pořádně. Dříve se mne nikdy na poručnické účty nezeptal, a nyní začíná spořit. V tom vězí nějaké tajemství, a já se obávám, že je to láska.

Klára (v radostném pohnutí). Ó, pak mu snad ujdu!

Cler. A jsem-li dobře zpraven, s jakousi švadlenou — myslím že s tvojí vlastní. Této lásce *musí* svatba do cesty se postavit.

Ros. (vstoupivši oznamuje). Slečno, vaše švadlena.

Klára (jako by se chtěla otce zbavit). Ať vejde.

Marie (vstoupí s bojácností chudého lidu, nesouc škatuli). Slečno, odpusťte, jestli vytrhuju —

Klára (zůstane sedět). Pojďte blíž, Marie; co žádáte?

Marie. Přináším práci.

Klára. To je hezké!

Marie (postaví škatuli, v rozpacích). Slečno — já nevím jak to mám říct — vidíte, vy jste byla ke mně vždycky tak dobrotiva, dávala jste mi, navzdor tomu neštěstí se šaty, přece vždy práci — to mi dodává srdce, abych vás ještě za něco prosila.

Klára. A co je to?

Marie. Tu je můj účet — prosím vás, abyste mi tentokrát dluh za pokažené šaty ještě nestrhovala; dnes velmi, velmi peníze potřebuju. (Dá jí účet.)

Klára. Dobře, mé dítě; ale jak to přichází, že vy, jenž tak pořádně žijete — (Jde ke skřínce.)

Marie. Já už nejsem samotna.

Klára. Jak?

Marie. Již skoro měsíc musím se starati ještě o malé dítě.

Cler. (stranou). Dítě?

Klára. Vy?

Marie. Ano, slečno, o dítě, které jsem před čtyrmi nedělmi v noci ve svém pokoji nalezla; bylo to v noci dvanáctého února.

Klára (s otcem užasnou a pohlédnou významně na sebe).

Cler. V noci dvanáctého února?

Marie. Ano, v noci o masopustní úterek; přijdouc z bálu domů nalezla jsem v košíku děcko zavinuté v ubrousku, od něhož byl roh se znamením ustřižen.

Klára (leknutím klesne). Bože!

Cler. (jde k ní). Kláro!

Marie. Co je vám, slečno?

Cler. Nic, nic — a vy jste dítě u sebe nechala?

Marie. Ano, jeho výživa stojí mne dvacet franků měsíčně.

Cler. (pro sebe). U ní?

Marie. To je na mne příliš mnoho, a potřebuju dnes peníze, abych kojnou za předešlý měsíc zaplatila; bez peněz by již dítě s sebou nevzala — pročež vás žádám, slečno...

Cler. Vy jste nalezla děcko, když jste se z bálu domů vrátila? Jaký román chcete nám tu na nos pověsit? Jděte, vy zneužíváte dobroty, kterou vám prokazujem k vůli vašemu otci, jenžto ve službě Bervillského domu umřel. Jděte a živte své dítě jak můžete — jenom *nešťastným* jsme povinni pomáhat. Pryč!

Marie. Ach, slečno —

Klára (prosebně). Otče!

Cler. (k Marii). Odejděte!

Marie (odcházejíc). Nuže, tedy mi zbývá ještě prsten mé matky. (Odejde.)

Cler. Okamžení jsem cítil, že se mě bázeň zmocňuje — nyní musím být silným!

Klára. Já se udusím! Otče, otevřte okno!

Cler. (činí tak). Již jsem myslil že se prozradíš. Na štěstí jsem byl přítomen. (Sedne a píše.)

Klára. Vy jste mě oklamal — pravil jste, že je mrtvé — a ono žije!

Cler. (píše). Snad! (Pro sebe.) Ta bídnice! ona mne zklamala. (Zvoní.)

Klára (jde k otci). Ono žije — musím je vidět...

Cler. Šílená! kam myslíš?

Klára. Aspoň se budu o ně starati.

Sluha (vstoupí).

Cler. Mlč, pošetilá! (K sluhovi.) Vezmeš vůz a tento lístek odevzdáš dle nápisu. (Sluha odejde.) Počkejme jen, až se přesvědčíme, že se tu jedná o *to* dítě — pak — především je však potřebí, aby sis vzala Jindřicha.

Klára (s pláčem). Ale já ho nenávidím!

Cler. A já — já se ho strachuju — musí to být!

Klára. On je vrah muže, kterého jsem milovala.

Cler. A který se dal pro jinou zastřelit.

Klára. Ach, proč jste překazil náš sňatek?

Cler. Proč? na to se nikdy neptej! Jsi šťastná že to nevíš! Bůh je můj svědek, že bych tě rád byl dal hraběti — ale nemohlo to být!

Klára. Abych si *jej* vzala, je také nemožno!

Cler. (zticha k ní). Musí to být — jedná se tu o naše jmění, o čest a o život!

Klára. Jak?

Cler. Abys to konečně věděla. (Táhne ji ku předu, ona je v největším napnutí.) Prostopášný život v mládí uvrhl mě bídě v náruč — slyšiš, té nejstrašnější bídě — já ji nemohl snesti a vyvázl jsem z ní zločinem.

Klára. Dobrotivý Bože!

Cler. Ty se mne hrozíš? — Já se hrozím sám sebe. Pod cizím jmenem vstoupil jsem do obchodu Bervillova, jejžto jsem zavražděním jeho bankovního sluhy v zkázu uvrhl — stal jsem se jeho společníkem, přítelem a konečně poručníkem jeho syna. Ó tenkrát jsem doufal, že první můj zločin bude posledním; ale krvavé símě neslo krvavé ovoce. Ty ses zamilovala do hraběte, a moje plány čelily přece k tomu, zasnoubiti tebe se synem Bervillovým; tím byl osud jeho na můj upoután a každé vyzrazení činu mého nemožné. Abych jej k tomu sňatku přiměl, nechal jsem ho dělati co chtěl; on mohl dle libosti své jmění rozhazovat — jak zchudl, byl mi jistým.

Klára. Teď není žádné naděje.

Cler. Jenom ty a nešťastná zástava tvé lásky k hraběti stály jste mi v cestě. Já musel tyto poslední překážky odstranit, tvé drahé srdce zakrvácet, tebe obětovat, jako jsem svůj pokoj duševní obětoval; neboť to být musí — bez Jindřicha nejsem ani den životem jist.

Klára. Ó Bože! to je horší než smrt!

Cler. Bůh sám ten druhý sňatek překazil — Frinlair je mrtev. Rozhodni se, ubohé dítě, k tomuto sňatku; neboť máš také tajemství, které manželský závoj nejlíp ukryje — tajemství strašlivější nežli mé vlastní; neboť pomysli, moje obět je mrtvá, tvá snad ještě žije — také hraběte již není více. (Posadí se na levou stranu.)

Klára (lomí rukama). Ó já nešťastná! — Žebračko, pojď sem a vezmi mé peníze, perle a drahé kameny, dám ti všecky své poklady — za tvé čisté srdce a za tvůj v pokoji vydělaný chléb! Marie, jak šťastnou jsi proti mě! — Otče, já vás poslechnu — ale Bůh ať mi udělí milost a nechá mě potom umřít. (Odejde.)

Cler. (samoten). Tak daleko přivedl mě první poklesek! Můj život není nic jiného než dlouhý zločin — pokračující muka, doživotní samovražda! Ano, *samovraždou* je ta vražda — já jsem na sobě spáchal více než vraždu! (Je slyšet klepání; on vstane, zamkne prostřední dvéře a otevře tajné, kterými vstoupí)

Výstup 2.

Potardová. Clermont.

Cler. (za ní zamyká). Ah! jste vy to, madam?

Pot. K vašemu rozkazu. Je snad slečna dcera churava?

Cler. Madam, vy jste mě zklamala; vy jste mi slíbila, že to dítě zmizí —

Pot. (zdlouhavě). Pane Clermonte —

Cler. Že navždy zmizí!

Pot. Ach, odpusťte, pane Clermonte; přiznávám se, že jsem chybila; neměla jsem tolik zmužilosti je usmrtit, ale činila jsem co bylo možného; nechala jsem je tajně u chudé dívky, od které víckrát nepřijde na světlo — (smutně) jako ty peníze, které jsem tenkrát ztratila.

Cler. Já nevěřím, že jste je ztratila, a žádám své peníze nazpátek.

Pot. Já je už nemám, Bůh ví že je už nemám.

Cler. (jemuž nenadále něco napadne). Ztratila jste opravdu ty bankovky?

Pot. Bohužel!

Cler. Chcete-li, já vám je nahradím.

Pot. A co musím činit?

Cler. To co jste neučinila.

Pot. Ale —

Cler. Žádné ale — nebo máte těch deset tisíc franků ještě —

Pot. Přisahám že ne; ale já nemohu —

Cler. Chcete raději na deset let do káznice?

Pot. (s hrůzou). Pro Pána Boha! vy tedy víte?

Cler. Všecko! znám celou vaši minulost; vy žijete pod nepravým jmenem — jste v mé moci — honem tedy —

Pot. Mám tedy — vy mě k tomu donucujete — ještě dnes dostanu těch deset tisíc franků?

Cler. A opustíte Paříž.

Pot. Musí-li to být, i Francouzsko.

Cler. (pro sebe). A nyní k sokyni! (Nahlas.) Pojďte, půjdem spolu. (Pustí ji tajnými dveřmi.)

Proměna.

Jako z počátku prvního jednání.

Výstup 3.

Marie. Hned potom *Jan.* Ku konci *Potardová.*

Marie (smutná, hledá prsten své matky ve skříni). Kde pak ten prsten mám? Chtěla jsem jej na věčnou památku mé dobré matky schovat — ale obětuju jej, abych děcko zachovala.

Jan (se starým návěštím v ruce přijde po schodech nahoru a klepá na dvéře Mariiny). Marie! Marie!

Marie (otevře). Ah, jste vy to, otče Jene?

Jan (radostně). Já našel osobu, které ty bankovky náležejí.

Marie. Tím líp!

Jan. Našel jsem dnes v noci ve smetích staré návěští. (Čte.) „V noci na masopustní úterek dvanáctého února“ — pamatujete se, to bylo tu noc s tím

dítětem — (čte) „ztratilo se na cestě z předměstí Poissonniere až do předměstí St. Antoine deset bankovek po tisíci frankách. Nálezce jest žádán, aby je vlastnici paní Potardové, porodní pomocnici v ulici St. Louis čís. 5 odevzdal, kdežto slušnou odměnu obdrží.“ — Konečně se jich zbavím.

Marie. Buďte rád; není dobře, peníze cizích lidí hlídat.

Jan. Milá Marie, ono také není příliš příjemné, děti cizích lidí hlídat; dal bych něco za to, kdybych také rodiče toho dítěte byl nalezl.

Marie. Kdo ví, snad by bylo šťastnější — však ne, kdo svým dítětem povrhne, nemá tolik aby je uživil; je líp, když u mne zůstane.

Jan. Líp? Nevím; vy skrze ně přijdete o oči. Vždyť máte sotva kusa šatu na sobě. Kde je váš nový šátek? Všecku svou majetnost pomalu prodáte, abyste mohla to dítě uživit.

Marie (neustále hledala). Buď Bohu chvála, tu je prsten!

Jan. Poslouchejte, já vám musím opravdu dělat kázaní. Vy se pro to dítě zkazíte, a co ještě horšího, vy jste se pro ně o dobré jmeno připravila; lidé už počínají mezi sebou šeptat.

Marie. Tak? Nu, nechme zlý svět mluvit, otče Jene; lepší je poctivým *být*, nežli se poctivým *zdát.*

Jan. Nehněvej se, Marie, ale já ti musím všecko povědít. Po nějaký čas je tě vidět zamyšlenou — právě od toho času, co tě ten mladý pán několikkrát navštívil; řeknu ti zrovna, že bych byl rád, kdybych věděl pro to dítě a pro toho mladého pána tak místo, jako vím pro ty bankovky.

Marie. Milý otče, já si nemohu dělat žádné výčitky. Je-li to něco zlého, že sem ten mladík chodí, tedy mu to budoucně zapovím; co se ale

děcka dotýče, to neopustím — to ode mne ani sám opravdu nebudete žádat.

Jan. Budu, budu! Pamatuj sama na sebe a ne na jiné.

Marie. Což jste jakživ žádného nemiloval? Jak můžete býti tak sobecký? Proč pak mě tak příliš milujete?

Jan (prudce). Proč? proč?

Marie. Ano, proč?

Jan (přívětivě). Proč? Dobře, já ti to povím. Co pravé dítě Pařížské narodil jsem se, nevím kde, nevím kdy; já byl pohozen jako sirotek, jejžto jsi nalezla — moje neznámá matka mě vyhodila na ulici, jako dělá mnoho jiných matek. Já náležím k lidu, který rok od roku hlady umírá a má tužší život než kočka; on roste, nikdo neví jak a proč — jako houby na smetištích Paržských, až ho čas, ten veliký hadrník, konečně do bezedné nůše zapomenutí hodí. Již šedesát let vláčím se s kopáčem v tom velikém městě; zelené louky a květoucí stromy jsem neviděl než v městských zahradách, nepoznal jsem nic jiného než dláždění a jeho darmošlapy.

Marie. Ubohý starče, jak jste mohl tak žít?

Jan. Jak ti pravím, co dítě jsem neznal otce ani matky; co muž jsem neměl ani ženy ani dítek; mne nikdo nemiloval — a koho já měl milovat? Každý si nemůže dovolit míti rodinu — to je drahé potěšení; já byl ode dávna chudým, a proto se štěstí odříkám. Jak často jsem cítil samotu v noci mezi bídnými stěnami! Takto jsem dosáhl třicátého roku; tu jsem se zasnoubil — s dýmkou a — ó, že jsem to učinil! — začal jsem pít! To byli moji přátelé, moji příbuzní, má radost, moje útěcha! — Když je člověk samoten, tedy se opije; na dně sklenice

pak svět oživne: já viděl roztomilé dítky, upřímnou ženu — nech mě o tom mlčeti — já byl vždy opilý. Ale jednoho dne — tu bylo moje opilství příčinou smrti hodného muže, poctivého otce a manžela. (Pohnutý.) Pověz, vidělas mě někdy co tu bydlím opilého? Dříve jsem nemohl bez pití ani den vydržet; nyní se mi zdá, že bych umřel, kdybych tě jeden den neviděl. Ďábel ví co je to, ale já nemyslím celý den na nic jiného než na tebe, a pozoruju, že je to tisíckrát lepší než pití.

Marie (radostně). Není-li pravda?

Jan. Když tě vidím tak pilnou, tolik hodin co jich na ciferníku stojí, dříve matku a nyní malé děcko obstarávat — tu tě musím rád mít jako otec svou dceru; a když ty mě otcem nazýváš — ó pak bych s radostí za jedinou slzu z oka tvého vlastní krev ze srdce vycedil.

Marie. Otče! vy máte slze v očích?

Jan (v smíchu a pláči). Ano, drahé dítě! slze radosti; ať tekou, ať si to ubohé srdce nahradí u *tebe*, čeho po šedesát let nemohlo dosíci; nech mě v té víře, že mám také rodinu, také dítě — svůj podíl na radostech, které dobrý Bůh pro nás ustanovil, když nám citlivé srdce udělil! Popřej mi toto opojení a vezmi *to* za odpověď na svou otázku! (Rozevře náruč.)

Marie. Dobrý otče! (Padne mu okolo krku a líbá ho.)

Jan (v opojení). Ah!

Marie. Vidíte, tak jako vy mne, tak i já miluju to děcko! Teď poběhnu a přinesu peníze pro kojnou. (Přinese dítě z ložnice.) On se probudil — není-li pravda, hezký chlapeček?

Jan. Nu, já ho nehaním!

Marie. Za trest musíte ho nyní trochu hlídat. (Dá mu dítě.) Dejte na něj pozor, až se vrátím. (Odejde.)

Jan (s komickou nejapností). Počkej, Marie! počkej! — Ona dělá se mnou co chce — nu, když to musí být — malá šelma, oči má jako jiskry. (Přechází a býčká dítě.) Kojit tě nemohu — což kdybych mu něco zazpíval, aby usnul. Ach, jak dávno jsem již nezpíval. (Zpívá píseň jako v předehře:)

Buď zdrávo víno,
buď sláva blaho-nápoji! —

(S hrůzou.) Bože! tu ne! (Zpívá opět:)

Spi děťátko, spi,
zamhuř očičky;
Pánbůh bude s tebou spáti...

Hnedle bude spát. To je pěkná práce — starý otec Jan je teď dědečkem a chůvou k tomu. Vida! tomu taškáři se očka zavírají. Teď jej zlehounka položím na Mariinu postel. (Krade se po špičkách do ložnice a vrátí se bez děcka.) A teď si půjdu nahoru zakouřit, nežli se Marie vrátí. (Vezme kytku, kterou v prvním jednání za schody byl schoval, a dá ji Marii do květníku; zvadlé květiny vyhodí.) Dvéře nechám jen přivřené, abych slyšel, kdyby ten mladý panáček křičel. (Jde do své komory.)

Pot. (majíc hustý černý závoj přes klobouk, vstoupí a opatrně se ohlíží). Ona odešla. Nuže! (Jde do ložnice, vezme dítě a čerstvě s ním odkvapí.)

Jan (kouří ve svém bytu a poslouchá). Zdá se mi, že slyším někoho u Marie. Snad je to ona sama; bude se vadit, nenajde-li mě na mém stanovišti. (Sejde s dýmkou v ústech.)

Výstup 4.

Jan u Marie. Hned potom *Jindřich*.

Jan. Nikdo! Podivná věc — a kouřit zde také nemohu. (Schová dýmku do kapsy.) Někdo přichází.

Marie — nikoli, to je ten mladý švihák. (Klepá se na dvéře.) Vejděte!

Jind. (vstoupí). Slečna Marie není doma?

Jan. Není; chcete-li na ni počkat, za několik okamžení se vrátí — nechcete-li, tedy jí žádost vaši vyřídím.

Jind. (sedne). Já počkám; v tom pokojíku je tak hezky. Mně je blaho, když sem vstoupím — ó Bože, kdybych tu své štěstí nalezl!

Jan (pro sebe). Poněvadž ta věc nemůže déle tak trvati, tedy s ním o tom promluvím. (Nahlas.) Jste vy pan Jindřich Berville? Dnes ráno jsme o vás s Marií mluvili.

Jind. A vy bezpochyby otec Jan, o němžto mi také vypravovala.

Jan. Že vypravovala? Ach, to je dobré dítě!

Jind. Často — a nazývala vás pokaždé svým nejlepším přítelem.

Jan. To nelhala — a abyste se také *vy* o tom přesvědčil, tedy si beru tu smělost a ptám se, co od ní vlastně chcete?

Jind. A abyste viděl, že jsem o tom již přesvědčen, budu vám také zpříma odpovídat. Viděl jsem Marii na bále, miluju ji, bil jsem se pro ni v souboji a zastřelil jsem svého odpůrce. Bez ní nemohu již býti živ a pro ni se odříkám svého sňatku.

Jan. A vezmete si ji?

Jind. Vzít? Já ji miluju, chci jí veselou, svobodnou budoucnost ujistit —

Jan. Nu, to je srozumitelné! Chci! — král říká: Chceme! Teď přijde na to, co bude Marie chtít.

Jind. To se samo sebou rozumí; právě proto jsem se jí chtěl dnes tázati. Až posud nevyslyšela žádnou mou prosbu, nepřijala žádné podání.

Jan. Dle toho ji poznávám.

Jind. Jak si to mám vysvětlit? Leda že se cení výše, než co jí podávám — to by nebylo také nic nového.

Jan (zlostně). Oho, mladý pane, to se mýlíte! — Vy milujete a nechcete se ženit, chcete z ní hračku udělat, o jedno nešťastné stvoření více! — Poslyšte, mladý panáčku! Vy máte paláce, a my sotva koutešek, kde si můžeme odpočinout; vy můžete deset žen denně vyživit, a my nemáme vezdejšího chleba sami pro sebe; vy máte všeho, my nic: a přece nejste ještě spokojen, chcete nás o to jediné co máme oloupit — o naši čest!? Ne, ne! Marie nemůže být vaší manželkou, a vaší metreskou být *nechce* — *já* to nechci a *ona* také ne.

Výstup 5.

Marie. Předešlí.

Marie. Otče, prsten je prodán, již nesu peníze. (Spatří Bervilla.) Ah, pan Jindřich!

Jan (stranou). Já jsem tu nazbyt, budu venku poslouchat; když nebudu přítomen, řekne *všecko* — přitom si trochu zakouřím. (V odcházení k Jindřichovi.) Zůstaue při tom, co jsem vám povídal. (Zůstane na příschodí stát a poslouchá *].)

Jind. (sedne a vezme Marii za ruku). Čekal jsem na vás, Marie; neboť s vámi konečně musím vážné slovo promluvit, a doufám, že mi také beze žertu odpovídat budete. Jedinké slovo tedy — to poslední: miluju vás, Marie, jak jsem nikdy nemiloval, jak

*) Na malém divadle, kde příschodí není, zůstane stát za dveřmi, při čemž mimická hra, která beztoho jen pro znamenitější herce psána jest, se vynechá.

jenom jedenkráte za živobytí milovat můžeme. Vám k vůli jsem svých bývalých obyčejů, svého předešlého života se odřekl, a abych si lásku vaši získal, odřeknu se také svého sňatku.

Marie (užasne). Ah!

Jind. Mluvím s vámi upřímně, mluvte se mnou také tak. Vy jste mně vrátila opět život, vám jsem za něj povinen, a chci ho s vámi sdíleti. Ačkoli Marie Didièrova mou ženou býti nemůže, tedy jí aspoň přísahám, že mé bohatství, srdce a můj život jenom jí patřiti bude. To je můj úmysl; jaký je váš?

Marie. Jindřichu, já vám nebudu nikdy náležet.

Jind. (vstane). A proč? nenávidíte mě?

Marie. Na to sám ani nemyslíte.

Jind. Náleží srdce vaše již šťastnějšímu?

Marie. Jistě ne!

Jind. Proč tedy?

Marie. Budu tak upřímně mluvit jako vy. Zrušme svou známost; vy stojíte příliš vysoko nade mnou a —

Jind. Pokračujte dále. (V zoufání.) Ach, ona chce ještě víc — zrovna jako ten stařec — ona chce více než lásku a její blaženost. Ó, teď vašemu vzdorování rozumím — samé ohledy — ona chce být mou manželkou, proto mi vzdorovala.

Marie (se zhrozí). Já?

Jind. (v největším rozčilení). Ano ty; tobě nic nezáleží na srdci, ty chceš ruku — nic na lásce, ty chceš mít důstojenství. Ubohá Marie, kdybych i tvé hrdosti dosti učinil, nebyla bys proto bohatší na lásku, nebyla bysi šťastnější.

Marie (s pláčem). Jindřichu, věříte tomu, co jste pravil?

Jind. Ano, věřím!

Marie. Vy to věříte?

Jind. Bohužel!

Marie (v největším pohnutí). Vy to opravdu věříte? Nuže, Jindřichu, teď vám náležím! — Bůh mi rač odpustit, ani vaše jmeno, ani bohatství mě nelákalo — nic, jen vy samojediný.

(Po celou tuto rozmluvu dává Jan němou hrou svůj cit na jevo; po Mariiných posledních slovech mu dýmka vypadne z úst a on celý zkamení.)

Jind. Co pravíte?

Marie. Že vás miluju, že vás samého beze všech jiných ohledů miluju. Bože, odpusť mi, že pro lásku na čest zapomínám! (Padne na kolena a zakryje si rukama obličej.)

Jind. (s nadšením ji pozvedne). Smýšlíš tak, šlechetná dívko? Nikoli, tak se nestane! Tuto oběť nemohu žádati. Ty budeš mou pravou manželkou. Miloval jsem tě pro tvou spanilost, nyní si tě vážím pro tvou cnost. Všecko náleží tobě — moje nevěsta, štěstí, bohatství, čest a hodnosti, všecko náleží mé ženě; zde na tomto místě přísahám, ty budeš Bervillovou manželkou.

Jan (vrazí radostně do světničky). To se dá slyšet — na ten spůsob dám i já své svolení!

Jind. (podá Janovi ruku, políbí Marii a oběma doprovázen odejde; v odcházení:) Měj se dobře, Marie; *adieu*, otče Jene — brzo o mně budete slyšet.

Marie. Ó jak jsem šťastna! Bože, přijmi mé díky! Ach, otče Jene, jak se všecko tak krásně obrátilo. (Políbí jej a jde do ložnice.) Ó, pro samou lásku jsem na tebe zapomněla — tys ještě má druhá myšlénka. Pojď, mé drahé dítě, abych tě kojné donesla. (Odejde a vrátí se v nejstrašnějších úzkostech.) Mé dítě! mé dítě! kde je mé dítě?!

Jan. Jak? (Jde do ložnice.)

Výstup 6.

Policejní komissar s dvěma sluhy, jenž na příschodí státi zůstanou. *Marie*. *Jan*.

Kom. (k Marii, která za Janem odchází). Marie Didièrova, vy jste z vraždy dítěte obviněna.

Marie. Já?!

Kom. Vaše dítě nalezli v blízké studni utopené — následujte mne!

Marie (vykřikne a klesne na zem).

Jan (se k ní rychle sehne a pozvedne jí hlavu). Marie! dcero má!

Kom. (dá sluhům znamení, aby šli napřed).

(Opona spadne.)

Jednání třetí.

Pokoj paní Potardové. Vzadu na levo okno s krátkými záclonami, vpravo dvéře. Vpředu na levo psací stolek, na pravo komín a v něm oheň.

Výstup 1.

Potardová. Potom *služka*. Hned za ní *Jan*.

Pot. (sedí před komínem a počítá bankovky). Osm, devět, deset — ty aspoň neztratím, jako ty první; ty mě stojí mnoho, velmi mnoho! (Zavře je do psacího stolku.) Dnes se mi zdálo o pavouku — to znamená peníze. Ó, kdyby se těch druhých deset také nalezlo! Dvacet tisíc franků, to dělá zrovna tisíc franků úroků, pak bych mohla v soukromnosti žít — jaké to štěstí! (Venku se zvoní.)

Služ. (vstoupivši oznamuje). Madam, někdo se na vás ptá.

Pot. Že jsem doma.

Jan (uveden služkou; je smutný a nepokojný). Jste paní Potardová, porodní pomocnice?

Pot. Ta jsem.

Jan. Mám s vámi o samotě co mluvit.

Pot. (pokyne služce, aby odešla). Jsme samotni; co je k službám?

Jan (opatrně se ohlíží). Neztratila jste nic?

Pot. Ovšem, balíček bankovek. Našel jste je? Dejte je sem! ony náleží mně!

Jan. Jen strpení!

Pot. Ale našel jste je?

Jan. Ano, madam!

Pot. Ach, ten pavouk! jaké štěstí! Sem s nimi!

Jan (vyndá Didiérovu tobolku a ukáže bankovky). Tu jsou!

Pot. (prudce). To jsou mé bankovky! Sem s nimi!

Jan. Ne tak prudce.

Pot. (ještě prudčeji). Ale vždyť patří mně — ah, teď pochopuju, vy chcete mít jistotu. Ztratila jsem je v noci dvanáctého února na cestě z předměstí Poissoniere do předměstí St. Antoine, jakž i v návěští stojí — vy jste je v předměstí nalezl, není-li pravda?

Jan. Jistá pravda.

Pot. (nastaví ruku). Ah tak! radostí jsem celá spletená; já zapomněla na odměnu — a vy si také myslíte, že vám nedám tolik, jako by šlo o milion!

Jan. O to se nejedná — já nechci ani žádné peníze.

Pot. (radostně a s podivením). Nu, co tedy chcete?

Jan. Rád bych věděl, jak jste k těm bankovkám přišla?

Pot. (se lekne). Jak?

Jan (posadí se). Ano, paní Potardová. Řekla jste mi, jak jste je ztratila, teď bych také rád věděl, jak jste k nim přišla?

Pot. Ale milý staroušku —!

Jan. Žádné *ale* — chcete mít bankovky nebo nechcete?

Pot. (spamatovala se z prvního leknutí). Svou prací jsem si je vydělala — to je ovoce mého spoření.

Jan. To mluvte někomu jinému. Vy jste ty bankovky ztratila v předměstí St. Antoine?

Pot. Tak jest.

Jan. Asi o čtvrté hodině z rána?

Pot. Ovšem.

Jan. Copak jste tropila v noci a v tu hodinu s desíti tisíci franky v kapse, v předměstí St. Antoine?

Pot. (váhá). Já — já šla od svého notára.

Jan. Ve čtyry hodiny v noci má notár svou písárnu zavřenou, tak jako jiní — poctiví lidé. Pomocnice při porodu, která v noci ve čtyry hodiny s bankovkami v kapse beze vší příčiny po ulici běhá? V tom vězí taškářství — a to musím vědět, sice nebude s bankovkami nic.

Pot. (rozhněvána). Slyšte, vy jste podivný člověk; tyto bankovky náleží mně, a já vás k vydání jich přinutím.

Jan. A já vás přinutím, byste se mi zpovídala.

Pot. To uvidíme! Já si budu stěžovat u policie.

Jan (vstane). A já hodím bankovky do ohně, budete-li se zdráhat. (Postaví se k samému komínu.)

Pot. Žádné hlouposti!

Jan. Budete mluvit? (Hodí jednu bankovku do ohně.) Jedna!

Pot. (ztrne). Ale vždyť je to tisíc franků! Bídníku! ty snad nevíš, co je to bankovka?

Jan. Budete mluvit? (Hodí tam druhou.) Dvě!

Pot. (vrhne se s prudkostí k ohni, chce hořící bankovku vytáhnout a spálí si ruku). Ach, ten loupežník, vrah — tak mnoho peněz, těžce dobytých peněz... (Křičí.) Pomoc! hoří! (Chce ke dveřím.)

Jan (jí zakročí cestu): Uděláte-li ještě jen jediný krok, hodím ten celý balíček do ohně.

Pot. (klesne na stolici). To mě připraví o život.

Jan. Nu, jste odhodlána? (Chce spálit třetí bankovku.)

Pot. Zadržte! — Ale — ale co z toho máte, když vám to tajemství svěřím?

Jan. Vidíte, v tom vězí tajemství, a to musím vědět. (Prudce.) Honem, sice — (Obrátí se k ohni.)

Pot. Tedy počkejte jen okamžení. (Stranou.) Ale co s tím chce, když mi peníze vrátí?

Jan. Tajemství anebo oheň!

Pot. (jíž nenadále něco napadne). Jak jsem hloupá! Ah taškáři, nyní ti rozumím: ty máš s tím tajemstvím špekulaci; ty chceš tomu, který mně zaplatil, pohrozit policií, pakli ti penězi hubu nezacpe?

Jan (zdlouhavě). Nu — ano! — ano!

Pot. To jsi měl hned říci. (Nyní si stále tykají.) Ty mi dáváš groš, aby sis mohl vydělat milion.

Jan. Teď jsi na pravé stopě.

Pot. Tedy na polovičku, a já ti řeknu všecko!

Jan. Platí! (Shová bankovky do kapsy.)

Pot. Mohu se na tebe spolehnout?

Jan. Jaké jsou to myšlénky!

Pot. Dobře! tedy přísahej!

Jan. Nu, honem, honem!

Pot. Takových tajemství je také málo. Ale dostanu opravdu polovic?

Jan. I ďáble! ano — přísahám.

Pot. Tedy dej pozor. Před měsícem, v noci dvanáctého února, dávali mi deset tisíc franků, když novorozeňátko zprovodím. Můj Bože! živobytí je

zlá věc! — Když jsem měla bankovky v ruce, ztratila jsem srdce — chtěla jsem to dítě zachránit. V domě nalezenců mají mě ale už dávno v podezření, i donesla jsem je tedy k jedné švadleně, o nížto jsem věděla, že je dobrá duše. Chtěla jsem tomu děvčeti opravdu něco dát, ale nenašla jsem je doma, a ztratila k tomu ještě bankovky — musela jsem tedy děcko v Božích rukou nechat.

Jan (vezme ji za ruku). Ty dobrá dušinko!

Pot. Až příliš dobrá; říká se: dobrý skutek dojde odplaty — já však ztratila své bankovky.

Jan. Teď jsi je ale zas našla. A kdo jsou ti poctiví lidé od masopustního úterka, jenžto ti deset tisíc franků a dítě k ztracení odevzdali?

Pot. (s tajnou důvěrností). Penězník Clermont s jeho dcerou — a Marie Didièrova se jmenuje švadlena, u nížto jsem dítě nechala.

Jan. A dál?

Pot. Co dál?

Jan. Nu, to dítě bylo dnes usmrceno?

Pot. (se lekne). Pst!

Jan. Ah jdi, tys je udělala andělíčkem.

Pot. Mluv zticha! nešťastníku!

Jan. A důkazy na to?

Pot. Důkazy? Ovšem, ty potřebuješ. (Vezme psaní ze stolku a dá je Janovi.)

Jan (čte). „Madame, já neznám smlouvu, jakou jste s mým otcem uzavřela stran toho, co Vám bylo svěřeno. Nacházíte-li však v tom svůj prospěch, když je zničíte, tedy Vám přísahám, že dosáhnete větší odměny, když je dobře zachováte. Opatrujte je tedy s materskou starostlivostí, dokud od Vás požádáno nebude; obdržíte knížecí odměnu. K. C.“ (Poslední dvě písmeny protahuje.) K. C!

Pot. Klára Clermontova.

Jan. To je dcera peněžníka Clermonta? (Opakuje.) Klára Clermontova.

Pot. Nu, jsi spokojen?

Jan (dá jí bankovky). Tak, zde jsou tvé bankovky; můžeš si je spočítat. (Vloží psaní do tobolky.)

Pot. (počítá s bolestí). Osm! Řekni sám, nestojí-li to psaní za víc než za deset tisíc franků? Není darováno?

Jan. Proti tomu, co s ním hodlám vydělat, ovšem. (Chce odejít.)

Pot. (jej zadrží). Tedy polovičku ode všeho —

Jan (vezme ji za ruku). Upokoj se, ty obdržíš zasloužený díl. Na shledanou! (Odejde.)

Pot. Adieu, a nenech na sebe dlouho čekat! — Kdyby i také víc nedal — osm a deset je osmnáct, po pěti ze sta dělá devět set franků ročně; s tím člověk může vyjít. Ale z Paříže odejdu, zdejší povětří mi nesvědčí. Vím co udělám! Půjdu do Montrouge, vezmu si brigadiera od gensdarmerie — to bude v každém pádu nejlepší. (Odejde.)

Proměna.

Večeřadlo u Clermonta. Vzadu a po straně dvéře, uprostřed velký pokrytý stůl, na něm ovoce, vína a jiné nápoje; stolice a visuté svícny.

Výstup 2.

Clermont. Potom *Vavřinec* a *Klára.*

Cler. (vystoupí s levé strany). Sedm hodin, a ještě nikdo zde.

Vav. (vejde prostředkem s psaním). Psaní od pana Berville.

Cler. (přečetl). Oni nepřijdou.

Klára (vystoupí s pravé strany).

Cler. (k Vavřincovi). Nech nás o samotě. (Vavřinec odejde.) Jindřich s notárem nepřijdou. Tu je psaní; on ustupuje, docela ustupuje, a žádá poručnické účty. Dříve tys dělala těžkosti, teď je dělá on; na štěstí je bohatství to tam a dívka zatknuta.

Klára. Zatknuta? — a proč?

Cler. Její dítě je mrtvé.

Klára. Ó můj Bože! (Klesá na stolici.)

Cler. (jí podporuje). Kláro! Kdyby umřela — tak blízko u cíle!

Klára. A vy jste se jí opovážil obvinit — otče, to je příliš mnoho.

Cler. Upokoj se, já ji vysvobodím. To byl ten jediný prostředek; já ji musel obvinit, a nyní ji musím přesvědčit — musím, abych Jindřicha od ní odvrátil a k tobě ho přivedl. Vždyť víš, že se tu jedná o naše jmění — o náš život.

Klára. Ó, já to životem zaplatím.

Vav. (vejde). Je zde nějaký muž a chce s vámi mluvit.

Cler. Že nejsem doma. (Vavřinec odejde.) Budu psát Jindřichovi, že je na mizině a že se zhanobené osobě do náručí uvrhl. Hanba a nouze jsou proti lásce nejlepší prostředky; pročež se upokoj — ty ho musíš dostat.

Vav. (přijde opět). Ten muž praví, že přichází od paní Potardové.

Cler. (zticha). Co je to opět? (Nahlas.) Ať vejde.

Klára. Co to znamená?

Cler. Odstup na okamžení — uhlídáme.

Výstup 3.

Clermont. Jan. Vavřinec.

Jan (uhřícen, vidí Kláru odcházet). Pan peněžník Clermont?

Cler. Ten jsem.

Jan (zdráhavě). Mám vám něco do ucha povědít.

Cler. (k Vavřincovi). Odejdi.

Vav. (odejde).

Cler. (pro sebe). Toho muže jsem už jednou viděl! (Nahlas.) Co chcete?

Jan (zlostí a unavením se třesouc). Přede vším se posadit. (Sedne si.)

Cler. (pro sebe). Tento hlas — (Nahlas.) A co žádáte nyní?

Jan (pro sebe). Ten hlas znám — (Nahlas.) A pak s vámi promluvit.

Cler. (pro sebe). Je to on? (Nahlas.) Přede vším, kdo jste?

Jan. Starý Jan, hadrník, k službám.

Cler. (pro sebe). On je to! Co asi chce? (Nahlas.) A co je k službám?

Jan. Chci s vámi mluvit o jisté dívce, kterážto pro zavraždění dítěte je zatknuta.

Cler. Jak?

Jan. Nestavte se, jako byste o tom nevěděl; u mě to není nic platno.

Cler. Je to děvče vaše dcera?

Jan. Tak trochu!

Cler. Jak tomu mám rozumět?

Jan. Když již žádného otce nemá a mě jím nazývá, tedy musím tak trochu jejím otcem být.

Cler. A co *já* mohu v té věci činit?

Jan. Mnoho!

Cler. Já?

Jan. Vy! *

Cler. (v nepokoji). Povězte co mohu činit?

Jan (vstane, trochu hrozebně). Však vy víte co máte činit, aby se tomu děvčeti spravedlnosti dostalo — na tom máte dost, pane Clermonte!

Cler. (stranou). On něco ví. (Úzkostně.) Vy — já — vy se mýlíte. Já nejsem její soudce.

Jan. To ne; ale jste bohatý, mocný, víte že Marie Didièrova je nevinna, a že chtěla zachránit totéž dítě, o kterém se praví že je zavraždila.

Cler. (jejž mráz pochází). To by arci postačilo. (Zdlouhavě.) Kdybyste jen výpověď svou *něčím dokázati* mohl? kdybyste —

Jan. Jenom řekněte před soudem co víte; ve jmenu své dcery zachraňte mou — není-li pravda, že ji dnes ještě vysvobodíte?

Cler. Nuže, sečkejte tu na mne okamžení; mám ještě důležitou práci — pak uvidíme co se dá dělat. (Odejde.)

Jan (sám). To se dá slyšet! Paní babička mě nepodvedla. Je to hanebná práce! — Já nevím, ale někde jsem ho už viděl! A ta bledá dívka — to je ta panna s tím dítětem! A takový lid má děti, zprovodí je ze světa a vdá se opět jako slečinka. My bídáci živíme děti cizích lidí a táhnem za to do vězení. (Hledí na připravenou tabuli.) To všecko náleží tomu zbojníku — za to poctiví lidé zase nic nemají. (Utírá si pot s čela.) Ten chlapík mě nechává dlouho čekat! Mám tu snad horkem umřít?

Výstup 4.

Vavřinec. Jan. Clermont schován u dveří.

Vav. Pan Clermont bude tu hned; vzkazuje vám, abyste se posadil ke stolu.

Jan. Ah! on mě zve k tabuli! (Pro sebe.) On mě chce přemluvit, peníze slibovat, hahaha! Ďáblu i penězům navzdor ji přece vysvobodím.

Vav. Jak jste uhřátý! (Vezme láhev.) Píte sklenici vína.

Jan. Dejte mi sklenici vody.

Vav. Při vašem rozpálení by vás voda zabila.

Jan. Tedy jen kapku.

Vav. Jak se vám líbí. (Nalévá.)

Jan. Dost! (Přileje si vody a vypije.)

Vav. Ještě jeden doušek.

Jan (položí ruku na sklenici). Dost už, dost! já mu nejsem zvyklý.

Vav. To věřím, takové víno není každý den. (Nalévá; Jan sahá po vodě.) Nyní je zkuste bez vody.

Jan. No, budiž. (Pije.) Na mou pravdu, bez vody je mnohem lepší.

Vav. To si myslím! Ještě jednu sklenici na vaše zdraví. (Nalévá.)

Jan. Poslední! Buďte zdráv, příteli! — Ale kde pak zůstal váš pán? Jděte pro něj.

Vav. Dříve musí být láhev prázdna. Allons! poslední.

Jan. Nuže, poslední. (Pijí.) Ďáble, jakou žízeň mám a jak je mi horko!

Vav. (vytáhne z ledu láhev šampaňského). To vás ochladí! šampaňské od ledu!

Jan (již trochu podnapilý). To musí člověka občerstvit.

Vav. (nalije). Na vaše zdraví! (Pije.)

Jan (začíná být mnohomluvným). Milý příteli, dobrého pomalu! Já mám s tvým pánem cos důležitého vyjednávat, a tu musí být hlava pohromadě.

Vav. Ha! šampaňské! to chladí, to dává dobré myšlénky!

Jan. Opravdu? (Pije.) Zdá se! já jsem jaksi smělejší. (Pije.) Nalej!

Vav. Aj, aj, dříve jste se tak zdráhal, a teď pijete jako dvacetiletý.

Jan (hrdě). Ah! před dvaceti lety, tenkrát jsem se žádnému nevyhnul!

Vav. Láhev je prázdna.

Jan. Sem s jinou! Nyní ať přijde — já mu budu povídat, a sice při jeho víně.

Výstup 5.

Ludvík. Předešlí.

Lud. Máš jít k pánovi, já budu zatím toho pána obsluhovat.

Vav. (odejde).

Jan (hledí na Ludvíka, velmi vesele). Kolikeré víno, tolik sloužících! A jak ti taškáři dobře vypadají! To věřím! kdo pije každý den takové víno! (Pije.) Jako syrup! Vezmi sklenici svého kamaráda!

Lud. Děkuju.

Jan. Mně se zdá, ten chce abych ho prosil. Honem, na tvoje zdraví!

Lud. Děkuju, já víno nepiju.

Jan. Proč, ty nešťastníku?

Lud. Proto že piju pálenku.

Jan. Ten nemá špatné gusto.

Lud. A naše pálenka, ta je přes třicet let stará! (Vezme láhev s rumem.)

Jan. Třicetiletá pálenka!? Uraž jí hlavu, příteli!

Lud. (otevře ji). Tu je!

Jan (vezme láhev s jakousi rozkoší). Pojď sem, ty láhvičko, jak dlouho jsem tě již neviděl — políbení na tvá spanilá ústa! (Pije z láhve.) Sláva vínu! sláva pálence! (Pije a zpívá píseň z předehry:)

Buď zdrávo víno!
Buď sláva blaho-nápoji,
jímž bolů zemských ukončíno,
v němž duch se sladce opojí —
buď zdrávo víno!

Cler. (vystoupiv, na sluhu). Odejdi!

Jan. Jak? Zůstaň, povídám! Teď budeme pít spolu. (Chce Ludvíka zadržet, tento však na pokynutí svého pána odejde.)

Cler. Odpusťte, že jsem vás nechal čekati —

Jan. Ah, jste vy to? (Potácí se a hledí se spamatovat.) Mohl bych ještě déle čekat — ale když jste už tady — co je nového?

Cler. Mluvme o našich záležitostech.

Jan. Ah! dobře! dobře! — teď ale nevím, co jsem vlastně —

Cler. Řekl jste, že máte důkazy.

Jan (živě). Ah, teď to mám; tedy beze všech okolků. Vy jste dal Marii Didièrovou zatknout co vražedlnici dítěte — vy ji musíte v okamžení přivest na svobodu. To dítě náleží vám, to jest vaší dceři; vy jste je dal zahubit, já toho mám důkazy v rukou. (Vrávorá.)

Cler. Ty?

Jan (živě). Ano já; mám psaní — psaní, které vaše dcera paní babičce poslala.

Cler. (pro sebe). Ta bídnice!

Jan. Vy tomu nevěříte? (Vyndá psaní z kapsy.) Tu, tu je!

Cler. (radostí opojen, pro sebe). Víno mu jazyk rozvázalo.

Jan (šťouchne Clermonta). Allons! s chutí! (Klopýtne.)

Cler. Ty chceš na mně peníze vynutit? Dej mi to psaní, a já ti dám dvacet tisíc franků.

Jan (dá se do hlasitého smíchu a schová psaní). A co bych s tolika penězi dělal? vždyť se mě těch deset hadrů té staré dost nasoužilo! Já a peníze! starý Jan, král hadrníků! — abych měl takový papírový obličej jako ty! psí kůži na rukou a vypůjčené vlasy na hlavě? (Clermont nosí rukavičky a vlásenku.) Abych měl víc vína než vypiti mohu — dcery, které děti vraždí a jiné poctivé dívky z toho obviňují! — Ďáble a peklo! nikdy, nikdy! — Dělej, půjdeme k soudci! (Chce Clermonta popadnout a zavrávorá.)

Cler. (pro sebe). Nuže, dnes jako tenkrát! (Nahlas.) Ty je nechceš dát dobrovolně, tedy je vezmu mocí. (Popadne Jana za límec jako v předehře.)

Jan. Pomoc! pomoc!

Cler. Budeš mlčet, bídníku! (Porazí ho na zem a vezme mu tobolku a psaní.)

Jan (se marně brání). Ach, to je pěst s nábřeží.

Cler. (spálí psaní nad svíčkou a pohlédne na tobolku.) Co vidím? „Dům Berville. Jakub Didière, bankovní sluha.“ (Strčí tobolku opět do Janovy kapsy.)

Jan (na zemi). Ha, ten loupežník! ten žhář! on spálil mé psaní!

Cler. He! lidé!

Vav., Lud. (a ještě dva sloužící rychle vejdou).

Cler. Držte toho opilce — on je vrah Didièrův. (Odejde.)

Jan (v největším vzteku). Opilý? vrah? Kdo praví, že jsem opilý? Já nejsem opilý, já jsem zmámený, má hlava hoří — ti psi mě opili! (Popadne láhev se stolu a žene se po sloužících.) Bídníci! čtyři proti jednomu! Proklaté víno! (Hledá.) To psaní, to psaní! — nábřeží! — Didière! — Marie! — víno! proklaté víno! (Padne celou tíží na stůl, ten se zkácí.)

(Opona spadne.)

Jednání čtvrté.

Temná hovorna v ženském vězení Svato Lazarském. Vpravo dvéře, vlevo mříž.

Výstup 1.

Marie. Potom *Pelotová* a *Clermont.*

Marie (sama). Sotva ode mne Jindřich odešel, již mi oznamují novou návštěvu. Kdo to asi je? — Bože na nebesích, děkuju ti, že mi jeden člověk věrným zůstal! Jindřich věří, že jsem nevinna, a spravedlivý Bůh mě neopustí.

Pelot. (uvádějíc Clermonta). Tu je Didièrova!

Marie (se diví). Vy, pane Clermonte?

Cler. (kyne Pelotové, aby odešla). Abych vám službu prokázal, abych vás vysvobodil.

Marie. A jak byste to mohl?

Cler. Když budete svého skutku litovat, když —

Marie (sklamána). Zadržte, pane!

Cler. Když vyznání svého zločinu —

Marie (vznešeně). Pane Clermonte, já jsem nevinná, nemám tedy co litovat, z čeho se vyznat.

Cler. Nevinná? A všecko proti vám svědčí. Vaše chudoba, vaše známost a děcko samo... Seberte se, zákon je příkrý, soudcové přísní.

Marie. Ó můj Bože!

Cler. Upokojte se však! Snad odpustí litosti, omluví skutek váš nouzí. *Kdybyste chtěla* — je-

dním *vyznáním* byste mohla život zachránit i svobody dosáhnout.

Marie. Za cenu své cti, jakožto odplatu za lež? — Nikdy!

Cler. Já nežádám žádné veřejné vyznání — tajné, pro jediné okamžení, jen pro jedinou osobu.

Marie. A pro koho?

Cler. Pro mého svěřence, Jindřicha Bervilla!

Marie. Pro Jindřicha?!

Cler. Pro něj samého!

Marie. Ale na něm mi více záleží než na všech ostatních; on je ten jediný člověk na světě, za jehož úctu bych s radostí život obětovala. Ať mě ostatní zavrhují a zatracují, jen když jsem v jeho očích nevinnou. Nikoli! raději smrt než jeho neváźnost!

Cler. Kdyby se to jen vás týkalo! Ale vaše vyznání je také pro Jindřicha důležité.

Marie. Jak to?

Cler. On je zkažen, zneuctěn —

Marie. On?!

Cler. Všemožné poklesky rozpustilého mládí zničily jeho jmění, přivedly ho na kraj bídy a nouze; jenom jediná naděje mu k pomoci zbývá — bohatý sňatek. Ale co vás zná, povrhl i touto poslední spásou, a vy jej s sebou v zkázu strhnete.

Marie. Jak? já?

Cler. Bohužel! Sprosťte jej své osoby, neboť kdyby vás i právo propustilo, strašlivá skvrna, že jste byla v jeho rukou, vám do smrti zůstane.

Vyvolavač (na ulici). Zatknutí Marie Didièrové, švadleny z předměstí St. Antoine, z vraždy dítěte obviněné! Znamenitá kriminální příhoda! Za jeden sous!

Marie. Milosrdný Bože!

Cler. Něco takového se tak snadno nezapomene.

Marie. Ó já nevěděla, jak jsem nešťastná — já nemám žádného práva na šťastného, já se ho odříkám.

Cler. Na tom není dost, on se vás musí odříci.

Marie. Jak? co musím ještě učinit?

Cler. Vášeň ho zaslepuje, on vám obětuje své štěstí. Překonejte ho velikodušností — učiňte, by se vás odřekl. Vaše přiznání ho přivede opět k rozumu; přiznejte se jenom na jediný den — jenom na hodinu, až se k tomu sňatku odhodlá. Milujete-li Jindřicha, jako miluje on vás, tedy zachraňte jej i sebe svým přiznáním.

Marie (mužně). Spolehněte se na mne, já ho zachráním — ano, pane, ráda se pro jeho zachování uvrhnu v zkázu. (Odejde.)

Cler. (mluví za ní). Dobře! dobře, milá Marie! jste oba zachráněni! Na moje slovo! (Vítězně odejde.)

Proměna.

Pokoj v policejním úřadě. Vzadu dvéře, druhé na pravo; na té samé straně dva psací stoly, jeden vpředu, druhý vzadu, u něhož písař pilně píše. Vlevo vzadu lavice, na které sedí dva četníci; nedaleko nich sedí Jan.

Výstup 2.

Jan. Potom *komissar.*

Jan (zkormoucen). Ó já mizerný chlap! co jsem to učinil! Ona trpí, ona pláče, a já se zapomenu, opiju se jako tenkrát a chovám se jako zvíře. Což na mne pranic účinkovat nemůže? ani minulost a přítomnost, ani smrt jednoho, ani vězení druhého?

Což nejsem k napravení? Dví-li se o tom! — Ale její nepřítomnost byla příčinou! ten zármutek — ó bylo to lákání pekla, ďábelský nápoj! (Vstane.) Tu — v té ruce měl jsem důkaz její nevinnosti, život své dcery — a za několik láhvic vína zahodím své i její štěstí! — Co mám teď počít? jak to mám *nyní* dokázat? Hadrník proti peněžníkovi, halíř proti louisdoru? — Ale nezoufej, starý Jene! Toť by nebylo žádné spravedlnosti a žádného Boha, kdyby měla klesnout. Moje dítě mi vzít nemohou; jsme-li nevinni, nemohou nás odsoudit — to nejde, a kdyby tisíc ďáblů při soudu sedělo!

Komissar (vstoupí, nesa papíry, které na stůl položí).

Jan. Ah, pane soudce —!

Kom. (ho zakřikne). Mlčte! Až se vás budu ptát, pak budete odpovídat. (Sedne ke stolu.)

Jan (poníženě). Pane soudce, vy jste včera zatknul chudé, nevinné děvče —

Kom. (se naň osupí). K čemu to kličkování?

Jan (nedá se mýlit). Marii Didièrovou!

Kom. (ho zakřikne). Mluvte za sebe! Vy jste obviněn, že jste před dvaceti lety na Slavkovském nábřeží Jakuba Didièra, bankovního sluhu, zavraždil a obral.

Jan. Pane soudce, já vám přisahám, že je Marie nevinná.

Kom. Na to se vás neptám — tu se jedná o vás.

Jan. Tak nevinná, jako její patronka — já to chci dokázat.

Kom. Tedy nechcete slyšet, co vám povídám?

Jan. Ach ano, již poslouchám.

Kom. Jste obviněn z vraždy.

Jan. Dobrá!

Kom. A z loupeže!

Jan. Dobrá! dobrá, pane soudce! však já vám rozumím; ale *strany mne* můžete být pokojným

to nespěchá — ale *ona* trpí, *ona* musí být propuštěna!

Kom. (zlostně). Vy mě činíte netrpělivým — vy, vy sám jste tady obviněn!

Jan (tvrdošíjně při svém trvá). To se později vysvětlí, pane soudce. Oni ji chtějí zničit, já ji chci zachránit, a aby mi to překazili, dali také mne do vězení. (Citlivě k soudci.) Pomyslete si jen, dnes sedí Marie už celý den, celou věčnost ve vězení — a mne k ní nechtějí pustit, proto že není mou vlastní dcerou, nýbrž dcerou mého srdce.

Kom. (netrpělivě). Ještě jedenkráte: o tom teď není řeč.

Jan. Odpusťte, pane soudce, že tak dlouho žvastám. Ale já vám řeknu dvěma slovy, na čem jsme. Až *ji* vysvobodím, teprva budu *sebe* zastávat; nebudu-li ji moct zachránit — ona je mé jediné bohatství — pak umru; potom vezmu všecky vraždy, všecko padoušství na sebe — ó buďte bez starosti, pak se přiznám ke všemu, co jen budete chtít.

Kom. (pro sebe). Ten člověk mě opravdu zajímá. (Nahlas.) Ale jak chcete její nevinnost dokázat, ježto se sama k vině přiznala?

Jan. Že se přiznala?

Kom. (ukáže mu psaní). V tomto psaní na pana Clermonta, které v žaláři zadrželi.

Jan (chce psaní vzít, živě). To není pravda!

Kom. (ho zadrží). Nešťastníku! co vám to napadá?

Jan (nadšen). Zase nový podvod! přisahám: že *to není pravda*! Vidíte, to děvče je tak dobré, tak slabé — ona si neví jak pomoct, oni jí ústa zacpali. A kdyby se tisíckrát přiznala, *já* se nepřiznám! Věřte mně — pomozte mi; já znám vin-

níky, ale kdybych vám je třeba jmenoval, vy mně to nebudete věřit — důkazy mi scházejí. (Jako z nenadálého vnuknutí.) Můj Bože! já je mám — já je mám oba — já znám prostředek!

Kom. (vstane, s podílností.) Povězte jaký?

Jan. Půjčte mi třicet tisíc franků!

Kom. (rozhněván). Máte mě za blázna? Třicet tisíc franků! Jste při rozumu?

Jan. Jsem. Můžete mně ty peníze opatřit? Vláda bude mít přece třicet tisíc franků?!

Kom. Dost toho, my tu nejsme pro žerty.

Jan (bolestně pohnut). Ó pane soudce, mně není do žertu; mé dítě ve vězení — to přechází žert.

Kom. Posledníkráte: mluvte opravdu!

Jan. Vždyť je to pravda, když vám povídám, že potřebuju třicet tisíc franků, abych ji zachránil.

Kom. V tom vězí podvod anebo šílenství.

Jan. Ó nebojte se, že vám s těmi penězi prchnu. (Vášnivě.) Ještě jednou, pane soudce, když ji *nevysvobodím*, tedy si u vás tu milost vyžádám, abych s ní mohl umříti. Ale abych takové děvče zachránil, budete mi přece moct na několik hodin mizerných třicet tisíc franků zapůjčit?

Kom. Co pak chcete s těmi penězi dělat?

Jan. Pane soudce, to je mé tajemství; ani sám na to pomyslit nechci, takový strach mám, aby se to neprozradilo. Já byl tak často oklamán — a to je ten jediný prostředek, který mi zůstal! — Ale o tom není řeč, vy můžete jít se mnou — vy anebo některý váš úředník — jak se vám líbí, anebo mě může třebas celá brigada četníků provázet.

Kom. (pro sebe). V tom nevězí nic jiného než lest, aby mohl prchnout, nebo aby nabyl času. (K četníkům.) Odveďte toho muže do vězení!

Jan (padne komissarovi k nohoum). Ach, pane soudce! po celý svůj život jsem nikoho za nic ne-

prosil — nyní vás ale na kolenou, sepiatýma rukama žádám, byste uvěřil, že čistou pravdu povídám. (Soudce dává četníkům znamení, aby se ho chopili.) Ach, ten soudní lid nemá zraku ani sluchu. (Úpěnlivě.) Pane, pane, vy musíte zodpovídat to neštěstí, které na dva nevinné přijíti může. (Četníci ho chtějí odvést.)

Výstup 3.

Jindřich. Předešlí.

Jan (k Jindřichovi). Vysvobozena! Vy přece máte třicet tisíc franků, pane Berville?

Jind. (zarmoucen). K čemu?

Jan. Milujete Marii posavad?

Jind. Já jí odpouštím!

Jan. Vy také myslíte, že je vinna?

Jind. Bohužel!

Jan (se zhrozí). Také *on*? Láska jako spravedlnost! — Ha, kdybych já jí odpadl! — Poslyšte, nechcete ji aspoň zachránit?

Jind. Nechci-li? (K soudci.) Pane, přicházím k vám za tu ubohou dívku prosit; neboť navzdor jejímu přiznání pochybuju o jejím provinění; vězení ji muselo v šílenství uvrhnout! — Než nějaký krok učiníte, dovolte, abych s ní ještě jednou promluvil, a pak najdu jistě klíč k tomu strašnému tajemství. Marie nenáleží k špatným ženštinám, ona je čistá jako lilie se srdcem andělským. Tento stařec má pravdu, a já lituju, že jsem jenom jediné okamžení o její nevinnosti mohl pochybovat.

Jan (v největší vášni padne mu okolo krku). Bohu díky, teď jste na pravé cestě! Marie je čistý anděl, a já to navzdor jejímu psaní dokážu!

Jind. Vy?

Jan. Dejte mi — ne, půjčte mi — ne, svěřte mi pod právní dohlídkou na den — nikoli, jenom na hodinu třicet tisíc franků, a já vám ji ukážu cběma bílou jako sníh.

Jind. Není-li nic jiného? Peníze dostanu.

Jan. Tedy jděte a přineste je.

Jind. (chce odejít).

Kom. Vaše důvěra mě nakazila.

Jan (zadrží Jindřicha). Ale přijdete-li *tam*, mlčte o tom, stavte se smutným, dělejte jako byste si chtěl tu druhou vzít. Svolte ke všemu, abyste žádné podezření nevzbudil — a zítra vám uvedu nevěstu do náručí — *jestli pan soudce dovolí.*

Kom. Nuže, já svoluju! (Pro sebe.) Viděl jsem takové odvážlivé prostředky se dařiti; nesmím ničeho opominout, co by mě blíže k pravdě přivedlo.

Jind. (odejde).

Jan. Tisíceré díky, pane soudce! — Ale nechte mě pokojně všecko dokončit; vy jste velmi obratný — ale odpusťte, v tomto pádu jsem já přece ještě trochu obratnější nežli vy! — Tedy do zítřka! — a Bůh vám dobrotu vaši odplatí. (Stojí mezi četníky, vezme každého pod páži a odejde s nimi.) A nyní pojďme, kamarádi!

(Opona spadne.)

Jednání páté.

Pokoj u Potardové jako v třetím jednání.

Výstup 1.

Potardová. Později *služka.* Potom *Jan* a *policejní sluha.*

Pot. (sedí u stolu a píše). „Madame, já vydělám ročně tisíc franků, jak mé knihy dokazují, ovšem že mimo to, co se tam napsati nesmí. Podávám Vám tedy svou živnost za levnou cenu, protože jsem nucena Paříž opustit. Záleží-li Vám na tom, můžete moje jmeno na tabuli podržet. Kateřina Potardová." Jak prodám svou živnost, tedy hned odjedu. (Venku se zvoní.)

Služka (vejde). Pan Jan!

Pot. Ať přijde. (Složí psaní a dá je do kapsy.) (*Jan* vejde s *policejním sluhou*, který je v civilním oděvu, polo skvostně, polo nevkusně oblečen, vypíná se a přecházi neustále po pokoji; má silné kníry, těžký zlatý řetízek u hodinek a tlustou hůl pod paždí.)

Jan. Dobrý den, paní Potardová!

Pot. (zhlídnouc cizince nechce s barvou ven). Dobrý den, pane; co je k službám?

Jan. Přicházím dnes jako tenkrát, abych ti službu prokázal. Jsem muž od slova, jak vidíš.

Pot. Muž od slova?

Jan. Ah, ten muž ti tu překáží? Před ním nebudeš přece dělat žádné okolky — ten patří k nám.

Sluha (ukáže bankovky).

Pot. Že patří k nám?

Jan. Žádné dlouhé pitvoření, to mě mrzí. Natáhni ruku a vezmi svůj podíl.

Pot. Svůj podíl?

Jan. Ah, ty nechceš? Lepší pro nás. Dobrou noc, madame. (Odchází se sluhou.)

Pot. (přistoupí těsně k Janovi). Co pak máš, Jene?

Jan. Nic, pranic, teď podržíme všecko.

Pot. Nebuď hned tak nakvašený — já už na to nemyslila, když jsem viděla dva — já nevěděla, že ten pán — když o tom ví!

Jan. Dobrá! (Otočí se opět.) Měl jsem jít v tomto kostümu k tomu vznešenému pánovi? K tomu jsem potřeboval pána. (Ukáže na policejního sluhu.)

Sluha. Ó, madame už pochopuje —

Jan. Já musel mít společníka — v černém fraku, v rukavičkách...

Pot. Nu, to se rozumí.

Jan. My jsme poctiví a přicházíme se o svůj lup s tebou rozdělit.

Pot. Opravdu?

Jan (k sluhovi). Dejme jí její podíl!

Sluha (postaví se k Potardové a vezme ji okolo těla). Její podíl a mé srdce k tomu, bude-li chtít.

Pot. (se vyvine). Ach jděte! A já už na to ani nemyslila. Smím pánům něčím posloužit?

Jan. I proč ne?

Pot. (jde a nalije několik skleniček likéru). Stojí to přece za to? Mnoho-li?

Jan. Nu, hezký drobek — ale jsme tři, to budou z toho malé porce! (Obrátí se jako by pil, vleje to ale do klobouku.)

Pot. Jak to?

Jan. My uskřipli peněžníka o třicet bankovek, jako ty prvnější — ty je znáš.

Pot. Třicet tisíc franků?

Jan. Tři — cet — ti — síc — fran — ků!

Pot. To není mnoho. Nedostali jste opravdu víc? Vy mě šidíte!

Jan (mrká tajně na policejního sluhu). Zač pak nás máš?

Pot. Na mne tedy přijde patnáct tisíc franků!

Jan (od té chvíle dává si pořád s policejním sluhou na srozuměnou). Deset, stará, deset! my jsme tři!

Pot. Pánbůh rač chránit, to je nespravedlivé! Srovnej se s ním jak chceš; já ti dala psaní za polovičku a ne za třetinu, chci tedy mít svou *polovičku.*

Jan. A co nám zbyde?

Pot. Rozdělte se o druhou polovičku. Je-li vám to málo, není to má vina; proč jste nedostali víc. S takovým tajemstvím jste měli celou jeho kasu dostat.

Jan. Jenom se tak nenadýmej; tobě dal jenom deset tisíc franků, abys to dítě na onen svět poslala.

Pot. St! st!

Jan. Nu, není-li jinak, proto nebudem nepřátelé; co jsem řek', to jsem řek'; já jí přislíbil polovic. (Nastaví ruku, policejní sluha mu dá bankovky.) Tu máš poctivě svých patnáct tisíc franků.

Pot. To si dám líbit. (Vezme bankovky.) Děkuju. Položím je k těm druhým, k těm ztraceným. Ale mohlo jich být víc.

Jan. Víc toho již pohříchu nebude; my k němu už ani nemůžeme — stůl je už uklizen, a my tam museli i lžíce nechati. On má psaní, za to máme zase my peníze. (Tváří se lhostejně.)

*

Pot. To je škoda! Co se jednou poštěstilo, poštěstilo by se i podruhé. Tak dobrý lov — já mám tak říkaje laskominy.

Jan. Ovšem, kdybys měla ještě nějakou píšťalu, na kterou by jsme mu zahráli, on by snad ještě poskočil.

Pot. (se rozmýšlí). Počkej, mně se zdá, že mám pro něj ještě jednu písničku!

Jan (štípe ji do brady). Já si hned myslil; tys pravý zlatohlávek.

Pot. Já se pamatuju, že mi peněžník poručil, abych ustřihla znamenaný cíp od ubrousku, v němžto dítě jeho dcery zavinuto bylo. (Hledá ve stolku.)

Jan. Kapitálně! s tím bychom udělali podobný lup!

Pot. (našla cíp). Vidíte, C a nad ním koruna.

Jan. Na mou pravdu!

Pot. Doufám, že stojí ten hadřík za tolik, jako ten kus papíru? Polovičku — co?

Jan. Ó, tenkrát jsme tři! *Přijde na to, co tomu nyní tento pán řekne!*

Sluha (úředním hlasem). Paní Patardová! zatýkám vás ve jmenu zákona co vražednici dítěte! (Obrátí se ke dveřím a dva četníkové vstoupí.)

Pot. (ohromena). Co se to děje?

Jan (důrazně). Tebe, bídnice! jenžto všecky důkazy v rukou máš; neboť v tomto stolku, pane, je těch osmnáct bankovek, a osm z nich musí být mým kopáčem proraženo.

Sluha (všecko vybere).

Pot. (mezi četníky, křičí). To není pravda! to není pravda!

Sluha. Žádný zbytečný povyk!

Pot. (vztekle k Janovi). A ty zbojníku jsi mě prozradil?

Jan (se jí ukloní). Ano, madame, já byl tak smělý. Smím vás doprovodit? (Podává jí ruku a v smíchu všickni odejdou.)

P r o m ě n a.

Pokoj u Clermonta.

Výstup 2.

Clermont. Klára. Rosina a jiná komorná.

Cler. (stojí před Klárou). Dnes tedy konečně! Ať si tvé služky pospíší, abys byla za hodinu připravena. Naši přátelé přijdou — já se hned zase vrátím.

Klára (sedí u toiletního stolku ve svatebních šatech, s věncem na hlavě, s kytkou v ruce; úzkostlivě). Vy odcházíte — já se třesu —

Cler. Upokoj se; tento přešťastný den dráždí tvé nervy. My jsme konečně v přístavu! Psaní je spáleno, děvče se vyznalo, a k tomu ještě máme v rukou důkazy proti jejímu zastavateli.

Klára. Ještě jedna obět?

Cler. Poslední!

Klára. Účastnice nového zločinu! — Já nemohu, nechci — neklaďte na mne příliš mnoho — já to nesnesu.

Cler. My nebo oni — musí to být! Teď je to ale u konce, teď jsme konečně v míru.

Klára. V pekle!

Cler. Podívám se, zdali ta žena, Potardová, již konečně odjela. Pospěš si — za okamžení jsem tu zase. (Odejde.)

Klára. Veliký Bože! za jakou cenu konečně těm nebezpečím ujdeme! — Jedna obět za druhou,

a já jsem ta poslední — vystrojena k oltáři. Ha, já se neosměluju na sebe pohlédnout, tak jsem bledá! sama sebe se bojím. (Na komorné.) Honem, honem! dejte mi konečně závoj! (Stane se.) Tak se ukryju sama před sebou! — Není tu skvrna na tom závoji?

Ros. Skvrna?

Klára. Ano, tu, červená skvrna?

Ros. Nikoli, slečno! to se jen záclony odrážejí.

Klára. Opravdu! Nechte mě o samotě. (Komorné odejdou.) Ó moje srdce to nesnese, tajemství mi srdce rozpůlí. — Bože! mé dítě! ono chce kolébku — hrob ode mne! (Odhodlaně.) To je vidění, příšera! To tajemství je pod zemí, nikdo to neví, nikdo to vědět nemůže — ten zločin spočívá na jiné, a jak otec praví, jsme zachráněni.

Výstup 3.

Vavřinec. Ludvík. Rosina. Hosté. Komissar s četníky. Potom *Jan, Marie, Jindřich* a sloužící. *Klára.*

Lud. (ku Kláře). Slečno, hosté čekají v sále. (Skrze otevřené dvéře je vidět hosti, ku kterým Klára jíti chce, v tom vystoupí)

Ros. (polekána). Slečno, já nevím co mám říct — nějaký policejní komissar se po vás ptá!

Klára (se diví). Po mně?

Kom. (vstoupiv, k svému lidu). Dáte pozor, aby nikdo z toho domu neušel a panu peněžníkovi, až se vrátí, neoznámil, že tu jsme. (Ku Kláře.) Prosím za odpuštění, slečno, že jsem do vašeho domu se vedral; má povinnost mě k tomu nutí. Zprávy muže, který vašeho otce udal —

Klára (se třese). Račte na mého otce počkati. (Chce odejít.)

Kom. Zůstaňte, slečno; jsem nucen ve prospěch práva před jisté lidi vás postavit.

Klára (zmatena). Ale můj otec odešel.

Jan (vejde s nůší na zádech a s kopáčem v ruce; *Jindřich* a *Marie* přijdou hned za ním). Váš otec je zatknut!

Klára (leknutím ztuhne). Zatknut? Co se to děje?

Jan: Prozatím jen to, že nás policie na vaši svatbu pozvala.

Klára. Nebesa!

Jan (strašným hlasem). Vy jste nás neočekávala, to vidím! chtěla jste jít bez nás na oddavky. Ta kytka, ten věnec, ten závoj — neschází již nic, než právo je nositi. Ano, pane soudce, ta žena s tím panenským věncem měla děcko; ta paní s tím nevinným závojem dala je zavraždit a obvinila pak počestné děvče — mou *dceru* — z toho krvavého činu! (Sejme kopáčem Kláře závoj s hlavy a hodí jej přes rameno do nůše se strašným smíchem.) Haha! hadr jako všecko ostatní! Do nůše! do nůše!

Klára (klesá). Ó můj Bože!

Jan (břmícím hlasem). Ty nemáš před Bohem a před lidmi žádného práva na tento závoj; budiž z něho plena — nikoli, rubáš tvého dítěte — neboť je po něm, jako po tvé cti.

Klára. Milost! milost!

Marie (vstoupí mezi ně). Ach otče! mějte s ní útrpnost!

Jan. Marie, ty se za ni přimlouváš?

Klára. Po mně je veta! Kam se obrátit, kam se ukrýt? Tu hanbu nesnesu! Dovolte abych mluvila, neboť mě mlčení zadusí.

Kom. Mluvte!

Klára (vzlíká). Ó zatkněte *mne* místo *něj* — já jsem vina, já samotna! Já obětovala své dítě,

abych zachránila čest svou — abych naplnila míru své hanby, obviuila jsem tuto počestnou dívku, která pro zachránění mého dítěte svou dobrou pověst obětovala. (K Jindřichovi.) Ano, Jindřichu, jí dejte věnec, jí náleží závoj, jí tato okrasa — jí všecka tato znamení čistoty, lásky a štěstí! (Všecko zlehka na zem odhazuje.) Jí náleží mé místo a mně její! Vzdejme jí díky oba, já na kraji hrobu, vy na počátku šťastného života.

Marie. Dobrotivý Bože! milost té ubohé ženě!

Jan (utírá si oči). Ubohá nešťastná!

Klára. Já umru lehčeji — vaše slze mírní oheň pekelný.

Jan (hledí do dveří). Clermont.

Klára. Ach, odveďte mne, já nemohu na něj pohlédnout! (Komorné ji odvedou.)

Jan (ku komissaři). A nyní přijde největší zločinec. Vy víte co jste mi slíbil: že mne necháte mou práci dokonat! Pojďte sem! (Odvede ho do dveří vzadu; k Jindřichovi a Marii:) A vy pojďte sem! (Odvede je do postranních dveří v levo.) A ty (na Vavřince) darebo, táhni do sklepa a koukni se, nejsem-li já tam. (Vystrčí ho prostředkem a sám také ustoupí.)

Výstup 4.

Clermont. Předešlí.

Cler. (vstoupiv s pravé strany nevidí Jana). Ona je pryč — teď se nemám čeho strachovat. A nyní k hostům.

Jan (vkročí mu do cesty). Na okamžení!

Cler. (ustoupí). Hadrník!

Jan (pokojně a škádlivě). Ano, pane Clermonte.

Cler. Zde?

Jan. Zde!

Cler. Proč?

Jan. To je vám divné.

Cler. Bídníku, co zde děláš?

Jan. Ty mně tykáš? Dobře, to mohu já také: *Tvoje dcera je zatknuta!*

Cler. Moje dcera?

Jan. A vyznala všecko!

Cler. To není možná! (Zvoní.) Kláro! Kláro!

Jan. Tobě už nebude nikdo odpovídat.

Cler. (v teskném očekávání). Nikdo?

Jan. Nikdo než já — a snad pochopuješ, že tu nejsem nadarmo.

Cler. (pro sebe). Mne pochází mráz!

Jan. Jsem tu, abych i *tebe* dal zatknout.

Cler. (obrátí se ke dveřím). Já musím vědět —

Jan (mu zastoupí cestu). Jen okamžení — my ještě nejsme u konce, my spolu máme ještě jiný účet.

Cler. Co pravíš?

Jan (ukáže mu kopáč). Podívej se! Znáš to? Ještě rez po krvi Jakuba Didièra!

Cler. (prudce). Pusť mě ven! (Chce ho popadnout.)

Jan (napřáhne kopáč). Ha! ta pěst od včíra! ta pěst z nábřeží! překrásně! Ale dnes jsou tu ještě dvě jiné; dnes nejsem opilý jako tenkrát na nábřeží, když jsme se oba *hadráři*, já a ty, tam setkali a jeden z nás zločinu se dopustil — ty anebo já!

Cler. Já? já? peněžník Clermont!

Jan. Ty! peněžník padouch! dvojnásobný vrah! — neboť jsi zavraždil muže tak jako i dítě; první zločin zplodil druhý, a druhý dokáže první. Potardová se přiznala, všecko je na jevě — ještě několik minut a budeš jako tvá dcera zatknut.

Cler. (zničen). Ó smrt! smrt!

Jan. Smrt byla by malý trest pro tebe — také se jí nebojíš, poněvadž jsi se chtěl utopit. Já tě potrestám přísněji: ty budeš žít!

Cler. Jak?

Jan. Ale v bídě, kterou jsi snésti nemohl. Zde je kopáč a nůše — já tě zaklínám, abys to nosil po celý život — v oděvu hadrníka nikdo milionáře nepozná! Jdi!

Cler. (se zdráhá, pak v něm vznikne naděje). Nuže, tedy pojďme! (Obrátí se ke dveřím a z nich vystoupí komissar.)

Jan. Ah, tudy nemůžem.

Kom. Zůstaňte, pane!

Cler. (zničen stojí mezi četníky, kteří pozadí zastoupnou; Jindřich a Marie vyjdou). Nuže, ať se tedy skončí ta doživotní samovražda. Slyšte! já nejsem Clermont, nýbrž Pierre Garrousse! Já jsem vraždil, abych se bídy sprostil — dnes činím totéž co před dvaceti lety! Odveďte mě, kat mi bude vítanější než bída a nouze. (Četníci ho odvedou.)

Jan. Každý má svou vlastní oblibu!

Jind. Marie, jaké to štěstí, tys na svobodě, nevinná a na věky má!

Jan (odevzdává Jindřichovi bankovky). A zde, pane Berville, je těch třicet tisíc franků.

Jind. Šlechetný příteli, otče Jene, podržte ty peníze, a neodcházejte již nikdy od nás.

Jan. Ne, ne, Marie je šťastna — ostatně ničeho nepotřebuju. Ale počkejte! něco přece!

Jind. A to jest?

Jan. Nová nůše. (On je klečící žehná.)

(Opona spadne.)

Liška nad lišku.

Veselohra v jednom jednání.

Osoby:

Šlechtic z Třemchovic.

Karolinka, jeho dcera.

Setník z Věže.

Křepčík, jeho služebník.

Ritmistr z Květinova.

Brousil, jeho služebník.

Michálek, cihlář.

Prostranné místo ve vsi. Na jedné straně šlechticův zámek s pavláčkou; pod pavlačí tmavá besídka.

Výstup 1.

Šlechtic. Karolinka.

Šlech. Rozmysli se zkrátka a dobře; nebo jsem tvým milovníkům oznámil, že si ještě dnes jednoho zvolíš.

Kar. To jste nedobře učinil, otče.

Šlech. Pouhé zdráhání! nepravilas včera, že se ti oba líbí?

Kar. Právě proto. Já je mám oba ráda, tak ráda —

Šlech. Že bys je oba, kdyby k tomu přišlo, sobě vzala.

Kar. Uchovej Bože! Nenalezáme na světě národu, kde by ženské více mužů měly. Jinak je to s mužskými. My se spokojíme, když nám toliko jediný manžel věrný setrvá.

Šlech. Zvol si tedy jednoho.

Kar. Jsem-li ale jista, že si dokonalého zvolím? Děvče by si nemělo nikdy žádat více milenců krom jedinkého; je-li z něho špatný manžel, nemá čeho želet, neboť neměla si v čem vybírat.

Šlech. Ale ti panáčkové jsou tu již několik měsíců! Za ten čas mohlas je snadno seznat.

Kar. Nebožka matinka říkávala, že mužského není možná před svatbou poznat.

Šlech. Setník z Věže jest dokonalý.

Kar. Ritmistr z Květinova také.

Šlech. Ritmistr z Květinova jest veselý človíček.

Kar. Setník z Věže též.

Šlech. Setník z Věže jest spůsobný, mravný.

Kar. Ritmistr z Květinova nápodobně.

Šlech. Ritmistr z Květinova je zámožný.

Kar. Setník z Věže neméně.

Šlech. Slyš, Karolinko, to mne velice mrzí. Ti vzdychající pastýřkové jsou mně již na omrzení. Já chci mít pokoj, proto musíš jedenkrát zvolit.

Kar. Zvolte vy.

Šlech. To by mně ještě scházelo. Kdyby se někdy jen dosti malé nedorozumění ve vašem manželství přihodilo, hned by mi v uších zněla výčitka: „Otče, toho jste vy příčina; kdyby vás nebylo, já bych si byla druhého zvolila."

Kar. Toho se arci nemohu odpřisáhnout.

Šlech. Tedy mne nech na pokoji.

Kar. Jak to tedy uděláme?

Šlech. To budiž tvá starost. Nemůžeš-li zvolit, dej oběma košíčkem.

Kar. Ne, milý otče, z toho nebude nic, to neučiním.

Šlech. Já ti tedy nemohu pomoci.

Kar. Já jsem přece jenom nešťastná osoba. Dva milovníky, do žádného tak-tak zamilovaná, a do žádného nevím nejmenší chybičky.

Šlech. Kdybys alespoň uhodnout mohla, který tě více miluje?

Kar. Vy mne přivádíte na dobrou myšlénku. Ano, to budiž na rozhodnutí. Řekněte těm panáčkům — ale tak, jako by vám to samému bylo připadlo — řekněte jim, aby se sami mezi sebou usnesli;

a ten, který druhého k dobrovolnému ustoupení přivede, budiž mým manželem.

Šlech. Bloudku, oni by jeden druhému vaz polámali.

Kar. V tom případu budiž jim největší nemilost má na pokutu. Chytrost, přemlouvání, úplatky, vše jest jim dovoleno — toliko žádné násilí.

Šlech. A co soudíš, že z toho pojde?

Kar. Ten, který mne nejvíce miluje, nalezne dosti prostředků, aby soka svého odstranil. Vidím je přicházet. Nyní nastane boj. Vítěz dostane nevěstu. (Odejde.)

Výstup 2.

Setník. Ritmistr. Křepčík. Brousil. Šlechtic.

Set. Tu letíme na perutech lásky.

Rit. Na křídlech naděje.

Šlech. Dovolte, pánové, slezte trošičku dolů s perutí a s křídel svých; nebo jak vidíte, já chodím pěšky.

Set. Rozhodla vaše krásná dcera?

Rit. Rychle! kdo z nás je ten blažený?

Šlech. Milí pánové, ona rozhodla tolik — že nemůže rozhodnout.

Set. To slove jinak: my jsme obdrželi oba dva košíček.

Šlech. Nikoli, to neslove tak. Ona vás nalezá oba lásky hodné — —

Set. }
Rit. } (pokloňují se.) Ah!

Šlech. Ona vás prosí, abyste jí její volení poněkud sami ulehčili —

Set. }
Rit. } Kterak?

Šlech. Když jeden z vás dobrovolně ustoupí.

Set. Jak je to možné?

Šlech. O to se sami postarejte.

Set. Jediné smrt jednoho z nás —

Šlech. Ta se tu výslovně vyjímá. Vy jste se zde oba seznámili a vešli jste ve krásný svazek přátelství; vy jste se oba do mé Karolinky zamilovali, aniž jste svého vzorného přátelství zrušili; toť je v pravdě veliká věc i neobyčejná, a tento tak přeušlechtilý svazek nechce má dcera nikterak přetrhnout; pročež ustanovila ruku svou dáti tomu, jemuž by se poštěstilo soka svého v *chytrosti* překonati a odtud *vzdáliti*. *Kterak* to kdo z vás vyvede, jest jí jednostejné; pouze vymezuje každé násilí — sice že si nevezme žádného.

Rit. Opravdivá Libuše.

Set. Toť je hůře k vyvedení, než vysvětlení pohádky o zakleném knížeti Rybrcoulovi.

Rit. Nikdy se neodřeknu té blahé naděje.

Set. Já také ne.

Šlech. Vždyť se tu jedná jenom o *vzdálení.*

Set. Dobře, ale já se nevzdálím.

Šlech. Tedy nepřijdeme nikdy ku konci.

Set. A což míníte tím *vzdálením?*

Rit. To slovíčko je nesrozumitelné.

Šlech. To již mezi sebou vyjednejte.

Set. Zamilovanému je již nejbližší vesnice velikou vzdáleností.

Rit. Jestliže hranice vašeho statku překročím, odstoupím dobrovolně.

Šlech. Vida, tu bychom měli hned pravídko. Mohli byste se umluvit: kdo to tak dalece přivede, že druhý moje hranice překročí (vždyť víte o mých *hranicích* za návsí), ten buď vítězem.

Set. Já jsem spokojen.

Rit. Já nemám ničeho proti tomu.

Set. Buďte ubezpečen, pane šlechtici, že mne ani za deset let nezbudete.

Rit. Já se předplácím na věčnost.

Šlech. To já vím lépe. Jakmile se první vráska na obličeji mé dcery okáže, odplavete oba. (Jde do domu.)

Set. Pane bratře, to jest věru směšné.

Rit. My zůstaneme přátelé jako kdy jindy.

Set. To se rozumí.

Rit. Což bysi se nedal z pouhé lásky ke mně pohnout, abys mně ji odstoupil?

Set. Nikoli, pane bratře, z toho nebude nic.

Rit. Vždyť jsi ještě včera pravil, že bys pro mne do vody skočil!

Set. Do vody, do ohně, jenom ne přes *hranice statku.* Ty jsi mnohem vznešenější povahy nade mne, jak pak, kdybys —

Rit. Nikoli, pane bratře, z toho nebude nic.

Set. Jak mnohdykráte jsi mne ubezpečoval, že bysi se mnou poslední sousto sdělil!

Rit. Ovšem, poslední sousto, nikoliv ale svou paní.

Set. Tedy uvidíme, kdo se zmužileji brániti bude.

Rit. Já dříve nepopustím, až můj praporec vítězně vláti bude.

Set. Naše heslo buď: *Vítězství nebo hana!* (Odejde.)

Rit. (ku Křepčíkovi, který chce jíti za svým pánem). Hej! Křepčíku! počkej ještě chvilčinku.

Křep. Co ráčíte poroučet, pane ritmistře?

Rit. Slyš, já tě chci uplatit.

Křep. Díky Bohu! té cti jsem nebyl již dávný čas účasten.

Rit. Ty mně musíš být nápomocen, abychom tvého pána dostali přes hranice statku.

Křep. Spiknutí proti mému pánu?

Rit. Spiknutí? jdi mi! u nás nazývá se to sjednocením aneb usnešením.

Křep. Nu, to ještě projde. Vznešené jmeno přikryje všecko.

Rit. Znáš-li pak všecky okolnosti svého pána?

Křep. Já jsem sice teprv tři měsíce v jeho službě, a on je na mne tak laskav, že zřídka kdy slovíčko na mne promluví, ale člověk se ledačehos po straně doví.

Rit. Ku příkladu, co se jeho rodiny dotýče?

Křep. Na vlas! (Po straně.) Za peníze vím všecko.

Rit. Měl bych to ovšem sám lépe vědět; ale naše známost není ještě dávná, a my jsme na to ani nezpomněli.

Křep. Člověk jest sám sobě nejbližší.

Rit. (dává mu peníze). Vezmi tuto závdavek.

Křep. U všech všudy! nyní jsem váš s tělem i s duší.

Rit. Pojď se mnou do mého pokoje, chci tvou schopnost poněkud zkusit.

Křep. Beze vší chlouby, zajisté seznáte, že jsem čiperný chlapíček.

Rit. Co se šibalství dotýče?

Křep. Také v jiných důležitých případnostech.

Rit. Skoro jednostejné. — Ty, Brousile, budeš vyzvědačem. Zůstaň zde a buď všeho bedliv. (Odejde s Křepčíkem.)

Brous. (sám). Pěkně děkuju! Vyzvědači bývají obyčejně věšeni. Můj přítel dostal plný měšec, a já jsem ulovil jmeno vyzvědače. Tak to dělávají velcí páni: cizí služebníci dostávají vždy více než domácí, byť i sebe věrnější byli.

Výstup 3.

Setník. Brousil.

Set. Tak samotinký, milý Brousílku?

Brous. Ach, jemnostpane, člověk není samotný, když má cnost za průvodčího.

Set. Jsi opravdu tak cnostný?

Brous. Přenáramně.

Set. Ale jen jak ve světě obyčej bývá?

Brous. Jaký pak je to obyčej?

Set. Člověk setrvá tak dlouho cnostným, pokud si šibalstvím ničeho vyzískat nemůže.

Brous. Prosím poníženě, pane setníku, já jsem velice svědomitý, a moje mravopočestnost — ta se podobá pavučině.

Set. Následovně se dá lehce protrhnout?

Brous. Chraň Bůh! kam pak myslíte? Já nechci nic víc a nic míň říci nežli tolik, že jako při nejmenším pohnutí pavučiny pavouk se o přítomnosti svého nepřítele doví, nápodobně kdyby nějaký hřích na mé svědomí jen tak jako malíčkem zaťukal, hned se toho dovím.

Set. Tak? To je mi líto. Měl jsem tak nějaký oumysl v hlavě.

Brous. Smím se s poníženostî tázat?

Set. K čemu? Když tebe tak cnostného nalezám, musím ten oumysl zavrhnout.

Brous. Slyšte, milý pane setníku, chcete-li mne podmazat, tedy bez okolků, řekněte to zrovna.

Set. Já se děsím tvé cnosti.

Brous. Každá dívka je tak dlouho cnostná, dokud ten *pravý* nepřijde.

Set. (dává mu peníze). Je to ten *pravý*?

Brous. Na mou-tě pravdu, to je ten!

*

Set. Chceš mi býti věrným?

Brous. Budu vás bránit proti příteli i nepříteli.

Set. Nespozorovals na svém pánu žádnou slabost?

Brous. Slabostí dost, jako much.

Set. Čeho pak se nejvíce strachuje?

Brous. Nákažlivé nemoci, té on se více hrozí než nepřátelské stráže.

Výstup 4.

Křepčík. *Předešlí*.

Křep. Toho okamžení přišla pošta. Neslyšel jste troubit? Tu je psaní na vás, pane setníku.

Set. (otevře psaní a čte). Hm! tuť to přepodivně stojí. Od kohos obdržel to psaní?

Křep. Od poštovského rychlíka.

Set. Právní písař z mé otčiny sděluje mi přesmutnou zprávu, že moje matka na smrtelné posteli leží a že snažně žádá, aby ještě jedenkrát se mnou mluviti mohla.

Křep. Ó ta ubohá paní!

Set. Chci-li tuto její žádost vyplnit, nesmím ani jedinkého okamžení prodlít.

Křep. Já tedy pospíším a osedlám koně.

Set. Ty víš, že mne zde láska upoutala.

Křep. Ale dětská povinnost, pane setníku, čtvrté přikázaní —

Set. To máš arci pravdu.

Křep. Mně se již zdá, jako bych tu ubohou matronu viděl, kterak na svém lůžku nepokojem soužena leží a sobě vzdychá: „Ach můj syn, ach! kde jest můj rozmilý syn! ó kdybych mu ještě jedenkráte mohla dát své požehnání!“

Set. To jest ovšem až k ustrnutí; mám však malinkou pochybnost.

Křep. Jakou?

Set. Má matka zemřela již před desíti lety.

Křep. Tak?

Set. A ve své poslední vůli odkázala ti sto ran.

Křep. Aj, toť musila býti rozšafná matrona.

Set. Její odkaz vyplatí se ti na vlas.

Křep. Vždyť to nemusí být hned.

Set. Šibale! Můj sok tě podplatil.

Křep. I co to myslíte, milostpane? já nemohl vědět, co v tom psaníčku stojí.

Set. Pravil jsi, žes je od poštovského rychlíka obdržel?

Křep. Tak mne alespoň ujišťoval pan z Květinova, a urozeným pánům věřím na slovo.

Set. Pro tenkráte ti to buď prominuto. Dostihnu-li tě opět v takové případnosti, pak se těš z dobrého nádavku. — Brousile, pojď, rád bych s tebou něco promluvil. (Odejde s Brousilem.)

Křep. (sám). Tady to vězí? — Brousile, pojď — ó! *s e* — se, známe se! Ten již také své zboží odbyl. Výborně, pane kolego! My chuďasové jsme nyní beztoho velice utiskováni, a proto jsme skoro přinuceni svou poctivost prodávat — a ta jest, buď Bohu chvála, velmi vzácné zboží. Páni ji arci vlastním služebníkům schvalují, ale jsou tomu srdečně rádi, když ji u cizích nenalézají.

Výstup 5.

Ritmistr. Křepčík.

Rit. Jak se ti dařilo?

Křep. Dobře, chvála Pánu Bohu, neboť mám kosti ještě v celosti.

Rit. Blázne! poštěstila se naše lest?

Křep. Byla by se zajisté poštěstila, vězel v tom však jakýs háček a všecko se pokazilo.

Rit. Poznal mou ruku?

Křep. To sice ne —

Rit. Nepochybně byl jsi ty ten blb, který všecko vyzradil?

Křep. Nikoli; ale milostivá paní maminka udělala nám ten proklatý kousek a umřela již před desíti lety.

Rit. Zpropadeně! to bylo arci hloupé!

Křep. Tak se to děje s mnohými lidmi, kterých po celé jejich živobytí nepotřebujeme; když by nám konečně nějakou službu prokázat měli, tuť jich více není.

Rit. Co již platno! prozřetelný lovec má více střel pohotově.

Křep. Vidím svého pána, jde zrovna sem; musím se honem odklidit.

Rit. Cihlář snad přece slova dodrží?

Křep. On se již za ves odebral s hořícím doutnákem. (Odchází.)

Rit. (volá za ním). Zůstaň na blízku!

Výstup 6.

Setník. Brousil v jiném oděvu, maje zavázené oko. *Ritmistr.*

Set. Pane bratře, my se musíme oba dát na útěk.

Rit. Z jaké příčiny?

Set. Pamatuješ se na ty vozy s bavlnou, co ondyno skrz naši ves jely? Tu bavlnu přivezli přímo ze Smyrny.

Rit. Co mně do toho?

Set. V nejbližší krčmě, kde ti lidé se svými vozy přenocovali, ukradl krčmář jeden balík. Když druhý den vozy odjely a nikdo ničehož nespozoroval, prohlíží zloděj své kradené zboží, otevře balík, puch jej zarazí, on omdlí — a toho okamžení padl do hrozné nemoci. Bez odkladu poslali pro tohoto hodného muže (okazuje na Brousila), jenž jest lékařem v blízkém městečku; on přijde, vidí hlízy, zhrozí se — slovem, sezná že je to *mor*.

Rit. Co pravíš? mor?

Set. Ovšem, mor; není-li pravda, milý pane?

Brous. (kývá).

Rit. To by bylo pěkné nadělení!

Set. Krčmář i krčmářka již jsou ti tam, a dítky také již skonávají. Všickni sedláci, kteří byli v krčmě, mají už mor ve všech údech. Není-li pravda, milý pane?

Brous. (kývá).

Rit. To jest přehrozné!

Set. V zámku je všecko vzhůru, šlechtic se ještě dnes s celou svou rodinou do města odebere.

Rit. To činí moudře.

Set. Pan lékař nám radí, abychom ani okažení v tomto již nakaženém vzduchu neprodlévali; není-li pravda, milý pane?

Brous. (kývá).

Set. Tato krajina musí se vojskem obsadit.

Rit. Ovšem.

Set. Já mám již zapřaženo, má ryzka je již osedlána. Proti nepříteli mám dosti zmužilosti, avšak s morem nechci zápasit.

Rit. I který kat by se s ním také rval?

Set. Vsedni do mého vozíku, bratře, já poklusám vedle, a naši lidé budou za námi pádit. Zde

nesmíme ani okamžení prodlévat; není-li pravda, milý pane?

Brous. (kývá).

Set. Přátelství mne již beztoho zavedlo tak daleko, že jsem svůj vlastní život nasadil, neboť jsem se nemohl bez tebe odtud odebrat.

Rit. Tvá bratrská láska lnula mnou nemálo.

Set. Tedy nemeškej, sice bude již pozdě.

Rit. Já počkám ještě trochu, co z toho vypadne.

Set. Ty třeštíš! chceš na mor čekat?

Rit. Pane bratře, že jsme *oba* jizlivou nemocí *nakaženi*, to má své místo; ale bavlna ze Smyrny není toho příčinou, toliko dvé krásných očí roznítilo v nás ten zžírající oheň. Již raději poruč vypřáhnouti; nebo, ať jsem ďáblův! kdyby mi mor do očí hleděl, nehnu se z místa. (Odejde.)

Set. To se nepodařilo.

Brous. A jak jsem já se choval!

Set. Ovšem, byl to kus těžké práce.

Brous. Jak jináč? Pěkně zticha hubu držet a ke všemu přisvědčovat, to je za našich časů největší vítězosláva a největší umění.

Set. Přece bych se chtěl sadit, že tě poznal.

Brous. Ztěžka, sice by mně byl hned také záda vyprášil.

Set. Nyní se kliď a převlíkni se, neboť se musíme zas na jiné cestě svým vtipem o to pokusit.

Brous. Jen ať konečně o svůj vtip nepřijdu. (Odejde.)

Set. Člověk nemá výbornějších nápadů, jako když hodlá svého bližního ošálit.

Výstup 7.

Michálek. Setník.

Mich. (počítá peníze). Krásné žluťáčky. Divotvorný panáček! Za ten peníz mohl nejkrásnějších ohnivých strojů míti.

Set. (obrátí se maně nazad). Co vidím! oheň! hoří!

Mich. Nelekejte se, to jest jen stará cihelna.

Set. Jak to víte, přítelíčku? vždyť není oheň tak na blízku?

Mich. Asi půl hodinky cesty.

Set. Snad odtamtud přicházíte?

Mich. Já ji sám zapálil.

Set. Vy? a proč?

Mich. Protože je cihelna má, neboť jsem cihlář, a že se mi dobře zaplatila. Patřte, jemnostpane, plnou hrst zlata, ryzího bitého zlata. Za to si mohu třicet cihelen vystavět.

Set. Kdo vám poručil, abyste ji zapálil?

Mich. I to nesmím říct.

Set. Mně snad přece.

Mich. Žádné živé duši.

Set. (vytáhne meč). Chlape, buď se vyznej v tom okamžení, anebo —

Mich. Když tak laskavě semnou zacházet ráčíte, to je něco jiného. Pan ritmistr, váš přítel —

Set. Z jakého ohledu?

Mich. To já nevím. Snad je takový bloudek, že rád vidí oheň.

Set. Počkej, mně něco připadá. Neštála ta cihelna na cizopanské půdě?

Mich. Arciže! Musel jsem tamější obci cihly pálit.

Set. Již vím všecko. Nyní se kliď!

Mich. Kdybyste, milostpane, snad také ráčil — já mám na mnoha místech cihelny.

Set. Ritmistr se přibližuje. Kliď se rychle!

Mich. Za sto dukátů zapálím všecky. (Odejde.)

Set. Nyní budu dělat jako bych o ničem nevěděl. (Postaví se jako by přemýšlel.)

Výstup 8.

Ritmistr. Setník.

Rit. (volaje za sebou). Rychle! osedlej mého koně — udělej povyk ve vsi — poruč na zvon udeřit!

Set. Co jest, pane bratře, co se stalo?

Rit. Můj Bože! což nic nevidíš? Ukrutný oheň!

Set. Opravdu.

Rit. Celá vesnice stojí v plamenu.

Set. Pro Boha! musíme přispět ku pomoci a ochránit kde se co dá.

Rit. Z té příčiny poručil jsem právě nyní svého koně osedlat. Honem! nemeškej ty učiniti nápodobně.

Set. I toť se rozumí, to požaduje povinnost naše k bližnímu.

Rit. Ba arci povinnost k bližnímu. Tedy dělej, dělej!

Set. Ó toť jest přeutěšené, když můžeme v úzkosti postavenému přispěti!

Rit. To jest opravdu andělská radost!

Set. Dítě uchvátit plamenu, který vše požírá.

Rit. A je zoufanlivé matce přinésti do náručí.

Set. Nato slyšeti její díky, její výjevy radosti.

Rit. Jestli ale nepospíšíš, může zatím dvacet dětí uhořet.

Set. Jeď jenom napřed, já přijdu hned za tebou.

Rit. Já ale nepochopuju, kterak ty, maje vždy útrpné srdce, ještě prodlévat můžeš.

Set. Musím se ti přiznat, bratříčku. Mé *srdce* hoří plamenem — a to je přec oheň, který se mne *více* týká. Mně je srdečně líto tvých žluťáčků; ale kdyby vůkol všecky cihelny hořely, nehnu se ti z místa, ha ha ha! (Odejde.)

Rit. (sám). Proklatě! já jsem vyzrazen! To mně ale neodejme naději. On mysli že je docela jist, kdežto mu zatím jeho porážka již za patama kvapí.

Výstup 9.

Karolinka. Potom *Brousil. Ritmistr.*

Kar. (na pavlači). Dobrý večer, pane ritmistře! Proč tak samoten?

Rit. Ach, slečinko! nejsem nikdy samoten: váš obraz se neustále přede mnou vznáší.

Kar. Až vás konečně omrzí.

Rit. Arci že bych vás měl raději samu při sobě.

Kar. Já jsem ustanovená odměna vítěze.

Rit. Ó kdybych již zvolati mohl: *vítězství!* ale my jsme oba tak zpropadeně opatrní, že to pokušení ještě dost dlouho trvati může.

Kar. Já setrvám při svém ustanovení.

Brous. (přikvapí sotva dechu popadaje, aniž Karolinku pozoruje). Ach, milostpane! já jsem syn smrti!

Rit. To nebude velká škoda.

Brous. Ach, také vy budete celý bez sebe při té zprávě.

Rit. Snad nenastal opět mor?

Brous. Nikoliv — on s ní ujel.

Rit. Kdo? s kým?

Brous. Pan setník se slečinkou.

Rit. Tak?

Brous. Vyšvihněte se hbitě na svou ryzku, pusťte se za nima, snad je ještě dohoníte.

Rit. Viděl jsi to na své oči?

Brous. Ano, na své vlastní oči. Od té doby, co jste mi rozkázal vyzvídat, vidím všecko. Slečinka šla na procházku tamto na kopeček vedle silnice; za kopečkem číhal pan setník, maje poštovský vozík při ruce; tu najednou vyskočí, uchopí slečinku, vnese ji do vozu, a prásk, prásk! jeli přes hory doly, jako by je všickni všudy honili.

Rit. A ty jsi se na to pokojně díval?

Brous. Co jsem měl dělat? Já křičel: „Pane setníku! milostpane! to není nic hezkého od vás!" Chtěl jsem se koní uchopit; ale on mne předešel bambitkou, tak že mnou zimnice potřásat počala. Pro Boha! milostpane, pusťte se za nimi, neprodlévejte ani okamžení.

Rit. Což nekřičela slečinka?

Brous. Ani nemukla. Mezi náma řečeno, já mám za to, že to bylo mezi nimi tak narafičeno.

Rit. Je tomu tak, slečinko?

Kar. Aj, aj, Brousílku! což pak jsem nekřičela?

Brous. (hledí na ni s otevřenou hubou). Dost možná — ano, arci, pamatuju se — milostivá slečinka křičela tak náramně, že ji pan setník honem zas domů dovedl.

Kar. Já jsem se tolik ulekala, že si musím trochu odpočinout, ha ha ha! (Odejde.)

Rit. Jak pak, Brousile, neosedlals ještě mou ryzku?

Brous. Díky Bohu, že to tak šťastně vypadlo.

Rit. Proklatý šibale! nezasluhuješ, abych ti poručil dát sto ran?

Brous. Prosím poníženě — já nežádám ani toho nejmenšího za své vynasnažení.

Rit. Ó, to by se nepřislušelo, abych zůstal tvým dlužníkem.

Brous. Nemějte mi za zlé, jemnostpane; stává se to tak, když cizí služebníci bývají podplaceni, kdežto zatím služebníci vlastních pánů nouzi mívají. Křepčík prodá duši svou i blaženost za jediný zlatý. S bolestí jsem se musel na to dívat, že jste ve mne *tak málo důvěřoval*, a tu se rozpálila má *ctižádost*; nebo co se *cti* dotýče, s té strany mě i dítě okolo prstu obvine; i vzchopil jsem se proto a dal jsem se také uplatit.

Rit. (po straně). Ten lotr má dobře. Když páni cizí služebníky zavádějí, dávají svým vlastním příležitost k nevěrnosti. (Nahlas.) Tenkrát budiž ti to ještě odpuštěno. Kliď se, pověz setníkovi, jak se ti vedlo, a řekni mu, že bych s ním ještě dnes rád mluvil.

Brous. (po straně). Nepochybně obmýšlí zas nějaký kousek. (Odejde.)

Rit. (vyndá otevřené psaní). Již tedy poslední šíp z toulu vytahuju. A kdyby se také to nemělo podařit, pak — pak se položím, abych opět nové síly nabyl. — Hola, Křepčíku! kde vězíš?

Výstup 10.

Křepčík. Ritmistr.

Křep. Tuto za stromem vězel jsem ve své vlastní kůži, která mne zpropadeně počíná svrbět.

Rit. Nyní záleží na tobě, abys výborný kousek vykonal; musíš mou osobu představovat.

Křep. Ó, to je velká čest!

Rit. To dobře vím, a proto se dej tak velkou ctí roznítit.

Křep. Ano, kdybych mohl čest jako láhvici vína vyzunknout.

Rit. My jsme skoro jedné výšky a podstaty. Jdi do mého pokoje, zaobal se do mého pláště, vezmi na hlavu klobouk s tím vysokým peřím, přitiskni si ho do očí — a takto vystrojen opět se dostav!

Křep. A to je všecko?

Rit. Můj vůz jest pohotově. Setník přijde, ty se s ním do vozu posadíš —

Křep. Do vozu?

Rit. Ano, ano, do vozu.

Křep. Ach! milostpane, já jsem tak zvyklý vzadu na voze stát, že se obávám —

Rit. Blázne! za našich časů sedí mnozí ve voze, kteří dříve vzadu stávali. Zkrátka, ty vstoupíš do vozu, a sice napřed.

Křep. Jak pak ale, když bude na mne mluvit?

Rit. Nic mu neodpovídej, leda vzdychnutím, a přitlač se hezky do koutka.

Křep. A co z toho pojde?

Rit. Vozka ví o všem. Pojedete přes hranice statku, a pak ať se mu třeba vyzradíš.

Křep. Tu on mne utluče.

Rit. Kdyby se to mělo státi, přijmu tě do své služby.

Křep. I ponížený služebníček! to jest přece hrdelní kousek práce.

Rit. Několik ran, to je ten celý nádavek, a to ještě na to přijde.

Křep. Tak? rozkošná vyhlídka.

Rit. Tvou vyhlídkou jest můj plný měšec. Za každou ránu dostaneš dukát.

Křep. Také kdybych ve strachu víc napočetl?

Rit. Také tenkrát. Jsi s tím spokojen?

Křep. Z celé duše své. S chutí sázet, s chutí brát.

Rit. Tedy dělej!

Křep. Má nebožka matka byla cikánka, ona mi často předpovídala, že jedenkrát velkým vojenským pánem budu; nyní teprva poznávám, že se ve svém umění dobře znala. (Odejde.)

Rit. Tu přichází setník! Ó kdybych se mohl nyní proměnit!

Výstup 11.

Setník. Ritmistr.

Set. Bratříčku, tys mne zavolal?

Rit. Ano, přítelíčku, já bych s tebou rád o něčem opravdovém promluvil. Vidíš nyní, že jeden druhého ztěžka chytrostí přemůžeme.

Set. Nemusíme zoufat.

Rit. Mně se něco přihodilo, co tobě jistě vhod bude.

Set. Mluv.

Rit. Již jsem ti jednou vypravoval o své první lásce. Byla to krásná, dobrá, ale pro mne trochu vznešená dívka.

Set. Já se pamatuju. Její otec, generál ozdobený několika řády, nechtěl dceru svou za ritmistra provdat.

Rit. My jsme museli od sebe upustit, a přísahali jsme si věčnou věrnost.

Set. Ta věrnost trvala čtyry neděle.

Rit. Nikoli. Přes celý rok vzdychal jsem co skladatel zamilovaných básní. Když ale starý otec nám navzdor umřít nechtěl, a když jsem slečnu Karolinku spatřil —

Set. Arci, to tě omlouvá.

Rit. Je to přece jen podivné s první láskou — ta nikdy nezahyne.

Set. A tvá láska snad také ne?

Rit. Opravdu, přítelíčku, přečti si toto psaní, které jsem před chvilčinkou obdržel. Starý generál umřel, a má Lidunka, která zdědila veliké bohatství, píše mi, že jest ženichy takměř obsypána, že ale své přísaze věrna mne dychtivě očekává.

Set. Zde to arci tak stojí.

Rit. Mluv tedy, co mám dělat?

Set. Co já ti mohu radit, uhodneš snadno.

Rit. Já jsem poněkud takto na mysli rozjímal: „Krásná a bohatá jest Karolinka, krásná a bohatá jest Lidunka; Karolinka zanechala náhodě určení svého manžela, Lidunka mne miluje; Karolinka tropí si se mnou žerty a smích, a Lidunka dala mně opravdivé slovo; Karolinka snad přeje mému sokovi štěstí, a Lidunka čeká na mne s velikou, upřímnou dychtivostí.

Set. Jak náleží moudré rozjímání.

Rit. A posléz naše přátelství —

Set. Ah! ponížený služebník!

Rit. Ty se nedůvěřivě usmíváš? Myslíš snad, že lhu? že tě klamu? Já ti ale pravím, že již mám zapřaženo a že v tom okamžení odjeti míním.

Set. Jestli to uděláš, bratříčku, přeju ti srdečně šťastnou cestu; ale neměj mi za zlé, já ti nevěřím, pokud nebudeš pryč.

Rit. Přesvědč se sám. Doprovoď mne až na hranice statku. Ano, já tě za to *prosím*; nebo se ti musím přiznat, že jakkoli docela odhodlán jsem, přece mi to zpropadeně na srdce padá, že se musím od Karolinky odloučit. Však nechci ji více spatřit. Vskočím do vozu, zastru všecka okýnka, a neohlídnu se dříve, pokud z nebezpečenství nevyváznu.

Set. Nuže, bratříčku, pod tou výminkou tě doprovodím.

Rit. Na zábavu se přitom netěš. Já se zahalím do svého pláště a budu mumlat jako modlící se mufti.

Set. Jak se ti líbí. Jen ještě jedno mi pověz.

Rit. A to jest?

Set. Když přijedeme k mezníku, slezem oba; ty překročíš mez napřed, a pak si opět sednem a pojedeme dále.

Rit. K čemu ta nedůvěra? — Dobře tedy, i to se stane.

Set. Pospěšme tedy do vozu.

Rit. Počkej jen chvilčinku; já si dojdu pro plášť a hned jsem zas tady. (Odejde.)

Set. Je tomu tak opravdu?

Rit. (vrátí se). Ještě slovíčko, pane bratře: snad mne omluvíš u slečny?

Set. To se rozumí.

Rit. A u šlechtice.

Set. Nestarej se.

Rit. Tedy počkej jen chvilčinku. (Odejde.)

Set. Hm, hm! tak nenadálá proměna — já si pořád myslím, že v tom zase něco vězet bude. Hej! Brousile, pojď sem!

Výstup 12.

Brousil. Setník.

Set. Slyšels, o čem jsme tu rozpráděli?

Brous. Slovo od slova.

Set. Co říkáš, myslí to opravdu?

Brous. Inu, vyhlížel při tom dost poctivě.

Set. Dostal dnes psaní?

Brous. Já nevím o ničem.

Set. Chystals mu jeho věci na cestu?

Brous. Nechystal.

Set. Tedy žádné přípravy na cestu?

Brous. Ani té nejmenší.

Set. To je mi podezřelé. To je patrně nová nástraha, ačkoliv nevidím, kterak by mne na hranicích statku oklamati mohl? — Jednostejné! Člověk se musí mít na pozoru. Nyní, milý Brousílku, nastane zase zkouška tvé zmužilosti.

Brous. Ach, milostpane! svou zmužilostí jsem se jakživ nehonosil.

Set. Můžeš si hezký měšec, plný dukátů, vydělat.

Brous. Mluvte, já se cítím; nová zmužilost probíhá mé žíly.

Set. Běž honem do mého pokoje, zaobal se do mého pláště, vezmi mou kožišatou čepici na hlavu a stáhni si ji hezky přes uši, pak sem přijď, a bude-li zde tvůj pán, posaď se s ním do vozu, ale nepromluv ani slovíčka. O ostatní se nestarej.

Brous. Ach, zlatičký pane setníku, kdybych jen záda doma nechat mohl.

Set. Vždyť máš nohy s sebou, které se ti v čas potřeby hodí.

Brous. Arci, na ty se mohu jak náleží spolehnout. Ale, pane setníku, budu-li přinucen k útěku, poběhnu zrovna do vaší služby.

Set. Můžeš přijít.

Brous. (odejde).

Set. V každé případnosti mám vyhráno. Odstoupí-li dobrovolně, tím líp; pakli ne, jsou mé bambitky slepě nabity. — Já se ukryju. Jen ať můj pan zástupce nedá na sebe dlouho čekat. (Ukryje se v besídce.)

Výstup 13.

Křepčík. Potom *Brousil*. *Setník*.

Křep. (v ritmistrovu plášti a klobouku zakuklený, bázlivě a zticha). Přál bych, aby to bylo už odbyto.

Set. (pro sebe). Ten mi nějak podezřele kráčí.

Křep. Kdyby jen můj pán maškarádního práva šetřil.

Set. Proč pak se až na paty zakuklil?

Křep. (zpívá jemným, třesoucím-se hlasem). Co pak ti naši dělají, děl... ají —

Set. Mně se zdá že zpívá.

Křep. Ichuchu!

Set. Ten zajisté třeští.

Křep. Má zmužilost jest na náklonku, bude-li to ještě dlouho trvat, zmizí docela.

Set. Kde jen zůstal ten prožluklý Brousil?

Křep. Na mou-tě! tu přichází můj pán.

Brous. (přijda v setníkovu plášti a čepici, odkašlavá).

Křep. (dělá jako by ho teprv nyní byl spatřil, a vítá ho, mumlaje nesrozumitelně).

Brous. (vystrčí bázlivě ruku z pláště a dá ji Křepčíkovi). Hum, hum!

Křep. (potřásá mu rukou). Hum, hum!

Brous. (okazuje, zdali se mu líbí jeti). Hum, hum!

Křep. (kyne). Hum, hum!

Oba (se chvíli kloní, dávajíce jeden druhému přednost; pak odběhne čerstvě Křepčík, a Brousil za ním).

Set. (vystoupí potichmo z besídky). Jde to, jde; dobře, oni vsedají do vozu; již sedí, nyní kočí jeď! — skutečně, vůz drnčí. (Jde do zadu a dívá se za nimi.) Jedou klusem — nyní jedou okolo rohu; než odběhne deset minut, jsou přes hranice statku,

a Karolinka jest má! — Slyš — již je neslyším! — ano přece, nyní ještě drnčí vůz po dlažbě. (Zůstane poslouchaje státi.)

Výstup 14.

Ritmistr. Setník.

Rit. (vystoupí ku předu, nepozoruje setníka). Přece jsem ho chytrostí přemohl. A byť i nyní mou lest seznal, nedostane se z vozu. Vozkovi jsem dal hojné zpropitné, on se nebude na žádný křik ohlížet a nezastaví dříve, až budou přes hranice statku.

Set. A nyní rychle nahoru ke slečince.

Rit. Nyní pospíším ku Karolince. (Oba vrazí do sebe, uleknou se a pohlížejí směšně na sebe.) I hle, pane bratře?

Set. Já myslil, že se již pan bratr přes hory doly úprkem žene ke své Lidunce?

Rit. Pan bratr mi slíbil, že se mnou pojede?

Set. Pan bratr mne chtěl pěkně opálit.

Rit. Já činil co jsem mohl, ale pan bratr je zpropadený pan bratr.

Set. Kdo pak měl čest, za pana ritmistra se přestrojit?

Rit. Tvůj Křepčík.

Set. Ten zlotřilý chlap?

Rit. A kdo pak byl panem setníkem?

Set. Tvůj Brousáček.

Rit. Ten zlosyn?

Set. Tedy jedou oba chlapíci spolu přes hranice statku.

Rit. Ha ha ha! ti se budou asi jeden druhého bát. Škoda, že to nemohu vidět.

Set. (opravdově). Pane bratře, mně není do žertu.

Rit. Tyť se kaboníš jako rozhorlený Achilles?
Set. Tys mne urazil.
Rit. Kterak?
Set. Tys mého služebníka uplatil.
Rit. A ty mého.
Set. Dals mu svůj ritmistrovský oděv.
Rit. A ty mému svůj setnický.
Set. Já jsem se téhož prostředku takměř z *donucení* uchopil; ale tys potupil náš celý stav a mne nejvíce.
Rit. Ah! ty snad třeštíš.
Set. Měl jsem svému vlastnímu služebníku na posměch býti.
Rit. Já tě chtěl jenom přes hranice statku dostat, jiného nic.
Set. To by bylo krásné podívání. Já bych byl před svým Křepčíkem musel stát jako blb, a on by se byl smíchy kousal do pysků. Ha! věru nevím, odkud ta trpělivost, že ještě o tom mluvit mohu.
Rit. Bratře, nedopaluj mne!
Set. Je-li možná! to by bylo nesmírné neštěstí!
Rit. Já jsem sice trpělivý, ale co příliš to příliš.
Set. Já ti odpouštím tvou trpělivost.
Rit. Ty pohrdáš mou dobrou vůlí.
Set. A ty jsi zavrhl *mou* — a zkrátka, já žádám dostiučinění.
Rit. Ty žertuješ.
Set. U ďábla, nikoliv!
Rit. Vždyť jsme přislíbili, že nechceme užívat žádného násilí.
Set. Arci, co se *dívky* dotýče; o tom však zde není žádné řeči.

Rit. Mně se zdá, že je to takové. Ty vyhledáváš *příčiny*, protože si nedůvěřuješ *chytrostí* nademnou zvítězit.

Set. Hle, jak mi pan ritmistr čte z mé duše. Nepochybně tebe není tajno, co nyní obmýšlím?

Rit. Ty obmýšlíš, *násilím* toho dosíci, čeho *chytrostí* dojíti nemůžeš.

Set. Nikoliv; myslím jen, že pan bratr má veliký zálusk, aby se souboji vyhnul.

Rit. Pane bratře, to se mi ještě nikdo neopovážil říci.

Set. Tomu se právě divím; neboť věru vidím, že přitom není velikého nebezpečenství.

Rit. (tasí meč). U sta hromů! chceš-li mermomocí bláznit, musím ti býti po vůli.

Set. Nyní teprv probudila se tvá vojenská zmužilost.

Rit. Tedy prosím, nemeškej!

Set. Naše zbraň není stejná.

Rit. Hledíš úskoků?

Set. Já volím bambitky.

Rit. Což nevíš, že jsem své bambitky poslal k puškáři?

Set. Vezmi mou. (Vytáhne dvě bambitky.)

Rit. (schová meč). Jsem také spokojen.

Set. Můj kůň jest osedlán. Vítěz nechať naň sedne a odkvapí přes hranice.

Rit. Není věru moudré, že spolu bojujeme; ale když to tvá vůle —

Set. (podává mu bambitky). Vyber si!

Rit. (uchopí jednu). Jednostejné.

Set. Osm kroků?

Rit. Jak se líbí.

Set. (vyměřuje). Kde se postavíš, tam nebo zde?

Rit. Vše jedno. (Postaví se.)

Set. Tedy střel.
Rit. Ty se máš za uraženého, střel dřív.
Set. Staň se! (Míří dlouho a střelí.)
Rit. Chybils!
Set. Pozoruju.
Rit. Nyní je řada na mně.
Set. Vím to, vím.
Rit. Já střelím po povětří.
Set. Nabijeme poznovu.
Rit. Ber se tedy ke všem ďáblům! (Střelí.)
Set. (křikne: Ha! padne, válí se a kryje si prsa rukou).
Rit. (běží k němu). Pro Boha!
Set. Zrovna k srdci.
Rit. Prokletá vášeň!
Set. Utec! utec! prchni!
Rit. Odpusť, bratře!
Set. Já jsem vinen.
Rit. Bůh ví.
Set. Pospěš — můj kůň — tamto u stromu —
Rit. On umírá! Ó já nešťastný! Nevím, kde mně hlava stojí. (Odběhne.)

Výstup 15.

Šlechtic. Karolinka. Setník.

Šlech. Co znamená ta střelba?
Kar. Já se děsím neštěstí.
Šlech. Já — snad —
Kar. Ach, otče, zde leží setník.
Šlech. Mrtvý?
Set. (směje se). Ten tam! (Pozdvihne drobet hlavu.)
Šlech. Co se stalo?
Set. Ticho, ticho, nekřičte, mně nic není.

Kar. Jak jste mne polekal!

Set. Potom vás odprosím. Nyní mně především řekněte, vidíte-li ještě ritmistra?

Šlech. On ujíždí jako posedlý.

Set. Victoria! Vítězství! (Vzchopí se.)

Kar. Povězte mi — —

Set. On myslí, že mne zastřelil.

Šlech. Tedy souboj?

Set. Jen tak na oko. Já jsem ho vyzval, věda dobře že nemá bambitek doma, a své jsem na slepo nabil. On prchl. Nyní jest již přes hranice vašeho statku. Já jsem si zasloužil odměnu.

Šlech. Zpropadený chytroušku!

Set. Setrváte na svém předsevzetí, slečinko?

Kar. Již musím, ačkoli vaše zchytralost mi předpovídá, jak se mi s vámi povede.

Set. Jen puzením lásky stal jsem se zchytralým.

Šlech. Ale musíme snad za tím chudákem poslat?

Set. Ó, on přijde ještě dosti časně na mou svatbu!

(Opona spadne.)

